

Magyarország-Horvátország
IPA Határon Átnyúló Együtműködési Program

Tanulmány a magyar-horvát határmenti társég kiaknázatlan turisztikai potenciáljairól, illetve befektetési lehetőségeiről

Szerzők:

**Dr.sc. Kristina Svržnjak,
Sandra Kantar, prof.**

A projekt a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együtműködési Programban, az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalom

1.	BEVEZETŐ.....	2
1.1.	<i>Az «INVEST-PRO» projekt keretében végzett kutatás célja és tárgya.....</i>	3
1.2.	<i>A kutatás módszertana és eljárás módja</i>	4
1.3.	<i>A magyar-horvát határmenti térségről az INTERREG SLO/HU/HR-4012-106/2004/01/HU-74 projekt szemszögéből</i>	6
2.	A FELMÉRÉSBEN SZEREPLŐK ÁLTALÁNOS ADATAI	12
3.	IMÁZSKUTATÁS A HATÁRMENTI RÉGIÓ TURISZTIKAI ELŐNYEIN ÉS HIÁNYOSSÁGAIN KERESZTÜL	17
4.	A HATÁRMENTI TÉRSÉG TURISZTIKAI POTENCIÁLJAI - jelenlegi állapot.....	23
5.	A HATÁRMENTI TÉRSÉG TURISZTIKAI POTENCIÁLJAI – jövőbeni beruházási lehetőségek	30
6.	A MEGKÉRDEZETTEK JAVASLATAI	40
7.	ZÁRSZÓ.....	41
8.	IRODALOM.....	43
9.	MELLÉKLETEK.....	44

1. BEVEZETŐ

A globalizáció, a technológiai fejlődés és a demográfiai változások egyre nagyobb hatást gyakorolnak Európában a felgyorsult és megváltozott folyamatokra, különösen pedig a munkaerőpiacra. Ezért azok a kutatások, amelyek a gazdaságot, a munkaerőpiaci helyzetet, valamint a társadalmi változásokat elemzik, mint e folyamatok következményeit, nagyon jelentősek a lakosság szempontjából, különösen a határmenti térségekben, mint például a magyar-horvát határmenti térségben is.

A Horvát Köztársaság 2013. július 1-én hivatalosan is az EU teljes jogú tagja lett, ami miatt jelentős változások mentek végbe a horvát gazdaság minden szektorában, beleértve a turizmust is. A tömegturizmuson kívül, ismertebb nevén SSS (Sun, Sea, Sand), az elmúlt évtizedekben megkezdődött a turisztikai termékek tudatos bővítésének folyamata, valamint új turizmusfajták fejlődése, mint például a vidéki, egészség, tranzit és más turizmusfajták bővítése. Horvátországtól eltérően, ahol a tengerparti turizmus dominál, Magyarországon látványos fejlődés tapasztalható a kontinentális turizmus minden területén.

A mai globális, versenyképes környezetben a turizmust a tudás, innováció, valamint a reklám alapján kell fejleszteni. A regionális és határon átnyúló turizmus fejlődése pedig alapjául szolgálhat a közös határon átnyúló turizmus fejlődésének, amely innovatív turizmusfejlesztési modellként válhat ismertté. Ebben az értelemben a határon átnyúló turizmus fejleszti a helyi idegenforgalmi környezetet, amely támogatja és létrehozza a térség turisztikai termékportfólióját és így módon fontos szerepet tölt be a határmenti térség fejlődésében.

Az elkészített tanulmány valójában az adott szektor stratégiai elgondolásait mutatja be, ezáltal pedig a turizmus ebben a térségben nem csak egyszerűen a célok elérését tűzi ki maga elé, hanem a szélesebb rétegek számára potenciális gazdasági és társadalmi hasznot termelő kezdeményezés. A turizmus fejlődésével javulnak a meglévő, illetve létrejönnek új lehetőségek, amelyek a térségbe vonzák a látogatókat, többnapos itt-tartózkodás valósul meg, valamint nagyobb fogyasztás, összességében látványos fejlődés tapasztalható.

Íly módon a határon átnyúló turizmus:

- a térség gazdaságának jelentős motorjává válik és közvetlen módon hozzájárul a helyi és regionális gazdaság fejlődéséhez
- továbbá hozzájárul az általános gazdasági fellendüléshez, tekintettel a turizmushoz köthető tevékenységek és más gazdasági szektorok egymástól való függőségére
- hozzájárul a foglalkoztatás növekedéséhez

- új lehetőségek nyílnak a termelői és szolgáltatói szektorban, ami nagyban hozzájárul a teljesebb és minőségibb helyi és regionális piac ellátásához, valamint a turisztikai kínálat kibővítéséhez
- serkentőleg hat az infrastruktúrális beruházásokra (önkormányzati, sport, vendéglátóipari, kulturális, emberi erőforrás jellegű beruházások), és ezáltal növeli a lakosság életminőségét.

1.1. Az «INVEST-PRO» projekt keretében végzett kutatás célja és tárgya

A Magyarország – Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007 – 2013 keretében valósul meg az «INVEST – PRO» projekt, melynek célja hozzájárulni a magyar-horvát határmenti térség gazdasági fejlődéséhez és életminőségének javításához. A projekt vezető partnere a Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, további partnerei a megvalósításban a Somogyi Kereskedelmi és Iparkamara, a varazsdi székhelyű AZRA Megyei Fejlesztési Ügynökség, valamint a krizseváci Gazdasági Főiskola.

A projekt keretében feltérképezik azokat a turizmusban rejlő fejlesztési lehetőségeket, amelyek turisztikai célú beruházások lehetséges megvalósításához kapcsolódnak, ugyanakkor megismerhetővé válnak a még kiaknázatlan turisztikai potenciálok is a kutatási célterületen. A cél az, hogy a meglévő turisztikai kínálat felhasználásával és új termékek fejlesztésével létrejöjjön egy egyedi, könnyen felismerhető turisztikai imázs ebben a turisztikai desztinációban.

A célcsoportok, akiknek közvetlen hasznuk származik a projektből:

- munkanélküliek,
- helyi lakosok – különösen a nők (kutatások bebizonyították, hogy a nők a turizmus területén sokkal könnyebben találnak maguknak munkát, mint más szektorban).
- a határmenti térség vállalkozói.

A célcsoportok, akiknek közvetett hasznuk származik a projektből:

- munkaadók, munkavállalók,
- jövőbeni, potenciális befektetők,
- desztinációs menedzment szervezetek (DMO¹)
- a régió látogatói, akik hasznos információkat kaphatnak a tanulmányból és az adatbázisból,
- fiatalok, akik számára a megvalósult befektetéseken keresztül láthatóvá válik milyen területen képezzék magukat mielőtt pályaválasztásra kerül sor,

¹ Destination Management Organisation.

- és a helyi önkormányzatok a gazdaság fejlődésén, a professzionális kapcsolatokon, valamint az adóbevételeken keresztül.

A projekt szándéka bemutatni a vizsgált határmenti megyékben a turisztikai fejlesztések előnyeit és lehetőségeit, elsősorban közelségük és kapcsolódásuk miatt. Az ehhez kapcsolódó adatokat a kérdőívet kitöltő személyek szolgáltatták, akik részt vettek a kutatásban.

Az «INVEST-PRO» projekt összefogja mindazokat a tevékenységeket, amelyek magukba foglalják az adatgyűjtést, a kutatási területen végzett kutatási tevékenységek végrehajtását, a begyűjtött adatok bemutatását egy tanulmány formájában, valamint a projektpartnerek egyéb koordinált tevékenységeit.

1.2. A kutatás módszertana és eljárás módja

A kutatást kérdőíves módszerrel végeztük (5.sz.melléklet), amelyet kifejezetten erre a célra állítottunk össze a térségben tevékenykedő vállalkozók és helyi lakosok reprezentatív mintája részére. Továbbá figyelembe vettük, hogy a kérdőívet kitöltők milyen arányban képviselték magukat a vizsgált megyékben. A kutatásban összesen 313 megkérdezett vett részt.

2013. májusában, júniusában és júliusában a megkérdezettek, attól függően, hogy mennyire voltak elérhetőek, a következő módszer segítségével vettek részt a kutatásban:

- a) csoportos módszer alkalmazása,
- b) egyéni módszer alkalmazása vagy
- c) kérdőívek elektronikus úton történő kitöltése.

A kérdezőbiztosok először felvették a kapcsolatot a kutatásban résztvevőkkel, majd röviden felvázolták a projekt célját. Ezután elmondták milyen módszereket fognak alkalmazni és a kérdések összetételét is elmagyarázták, valamint a lehetséges válaszok formáit. Szintén a kérdezőbiztosok feladata volt elmondani, hogy milyen fontos a kutatásban résztvevők szerepe, tudtukra adva ezáltal, hogy nincsenek helyes vagy helytelen válaszok, hanem fontos a válaszadók gondolkodásmódja, álláspontja és javaslataik a témával kapcsolatban.

Ennek eredménye, hogy a megkérdezettek nagy számban vettek részt a kérdőív kitöltésében, és ezáltal hozzájárultak a kutatási téma részletes elemzéséhez.

A kezdeti fázisban a megkérdezettek a csoportos módszer alkalmazása révén vettek részt a kutatásban, mert egyrészt ez a módszer gazdaságosabb és gyorsabb volt, másrészt a

befejező fázisban a feltett kérdésekre elektronikus úton vagy «face-to-face» válaszoltak, ami természetesen hosszadalmasabb volt és terepmunkát is igényelt.

A kapott válaszok meghatározóak voltak az elemzés szempontjából, köszönhetően a kérdezőbiztosok kiváló tájékoztatásának.

Az adatok, amelyekhez a kérdőívek kitöltése után jutottak Varazsd, Somogy és Zala megyében, eljutottak Kapronca-Krizsevác megyébe is a kutatási csoporthoz (a Krizseváci Gazdasági Főiskolára) CD formájában vagy elektronikusan. Ott egy ellenőrzésre került sor, melynek során megállapításra került, hogy a beérkezett adatok alkalmasak a feldolgozásra.

A kérdőív összesen 20 kérdést tartalmazott nyitott és zárt kérdések formájában. A zárt kérdésekre a válaszadók egyszerűsített eljárás módszerével egy vagy több választ megjelölve válaszoltak (természetesen az utasítások alapján, amelyek a kérdésre vonatkoztak), de néhány kérdésnél rangsorolni kellett a válaszokat fontosságuk alapján. A nyílt kérdésekre a megkérdezettek saját maguk által megfogalmazott válaszokat írtak, kihangsúlyozva, hogy bizonyos kérdéseknél legalább három választ szükséges adni. A kérdőív négy egységből állt össze:

- a) Demográfiai kérdések
- b) A térség imázsának feltérképezése
- c) A térség turisztikai lehetőségei – jelenlegi állapot
- d) A térség turisztikai lehetőségei – tervek

A zárt kérdésekre adott válaszok a szabványos statisztikai módszerek alkalmazása révén kerültek feldolgozásra, mint például a frekvencia megosztások, százalékok és átlagok elemzése. A megkérdezett csoportoktól kapott válaszok feldolgozása után az értékek együttesen kerültek megjelenítésre táblázatban és grafikonokon is, ugyanakkor ahol nagyobb különbségek mutatkoztak az adatokban, ott külön is bemutatásra kerültek a kapott eredmények. A nyílt kérdésekre megadott válaszok szemantikai alapok mentén lettek csoportosítva, valamint minőségi elvek alapján interpretálva.

A tanulmányban feldolgozott adatok összegzik a helyi lakosság és a vállalkozók gondolkodását, egyben rámutatnak a határon átnyúló kutatási területnek a kiaknázatlan turisztikai potenciáljaira, amelyek alkalmasak jövőbeni beruházások megvalósítására és ezzel együtt a foglalkoztatás növelésére.

1.3. A magyar-horvát határmenti térségről az INTERREG SLO/HU/HR-4012-106/2004/01/HU-74 projekt szemszögéből

A magyar-horvát határon átnyúló térség, amely ennek a tanulmánynak a kutatási területe, magában foglalja Zala, Somogy, Kapronca-Krizsevác, valamint Varazsd megyét. Ennek a térségnek jelentős turisztikai adottságai vannak, amelyek nincsenek kellőképpen kihasználva, és amelyeket be kell mutatni a potenciális befektetőknek.

Zala megye a 19 magyarországi megye egyike, amely a Nyugat-Dunántúlhoz tartozik. A megye területe 3.784 km², lakosainak száma pedig 269.705. Közigazgatási központja Zalaegerszeg. A megye 9 kistérségből és 257 településből áll. A térség gazdaságának egyik fontos ágazata a turizmus. Az első helyen szerepel Hévíz a maga természetes, termálvízű tófürdőjével. A többi termálfürdőn kívül (elsősorban a zalakarosi fürdőkomplexumra gondolunk) ez a térség egyéb vonzó turisztikai attrakciókat is kínál: az érintetlen természetet (Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Kis-Balaton) és a falusi turizmust (elsősorban a Göcsej vidékén). Keszthelyen található a Festetics család barokk stílusban épült kastélya. Fontos megemlíteni a jövőbeni turisztikai fejlesztések szempontjából a Sármelléken található nemzetközi repülőtér is.

Somogy megye Magyarország délnyugati részén, a Dél-Dunántúlon található. A megye déli része Horvátországgal határos, amelyet a Dráva folyó, mint természetes határ választ el egymástól, északnyugaton pedig a Balaton öleli körbe. A megye területe 6.036 km². A legritkábban lakott megyék közé tartozik Magyarországon, mindössze 56 lakos jut 1 km²-re. Somogy megyében 244 település van, lakosainak száma eléri a 335.237. Közigazgatási központja Kaposvár. A megye igen magas színvonalú turisztikai kínálatában jelentős szerepet játszik a vadászat, a gyógy-, illetve falusi turizmus.

Kapronca-Krizsevác megye Horvátország északnyugati területén helyezkedik el. Közigazgatási központja Koprivnica (Kapronca). 1.746 km²-s területével Horvátország 17. legnagyobb megyéje. A megyében három nagyobb város és 21 járás található. Lakosainak száma 124.467, népsűrűsége pedig 71 fő/ km². A térség lakosságának mai eloszlása az elmúlt fél évszázad gazdasági és társadalmi változásainak eredménye, mint például a mezőgazdasági termelés megszüntetése, iparosodás, vidék elsorvasztása és az urbanizáció. A megye gazdasági húzóágazata a mezőgazdaság. Ami a turizmust illeti, kiemelkedik a Hlebine járásban található Naív Művészeti Galéria, a krizseváci Szent Anna templom, a görögkeleti Szentháromság székesegyház, valamint a Szent Kereszt templom. A kínálat fontos része még a kaproncai (Koprivnica) «Podravka» Élelmiszer Múzeum, a gyurgyeváci (Đurđevac) erődítmény és a Lackovic Galéria.

Varazsd megye Horvátország északnyugati részén található. Közigazgatási központja Varazsd (Varaždin). Az Ivancica és a Kalnik hegység, valamint a Dráva és a Bednja folyók

övezte területet ölelik körbe. A megye lakosainak száma 184.769, átlagos népsűrűsége pedig 149 fő/km². A megyében 6 város és 22 járás található. A legfontosabb gazdasági ágazat a textilipar, élelmiszer- és faipar. A város Horvátország legszebb és legjobban megóvott barokk épületegyütteseivel büszkélkedhet (Óváros, Városháza). Itt tartják már 1971 óta a Varazsdi Barokk Zenei Estéket, amelyet számos érdekes programja miatt turisztikai szempontból a kontinentális Horvátország egyik legfelkapottabb rendezvényei közé sorolnak.

A legismertebb kulturális-turisztikai célpontok:

- a) Varazsd (Varaždin): vár, barokk negyed, városi temető;
- b) Ludbreg: Jézus Krisztus Szent Vérének szentelt kegyhely, «Centrum mundi» – a világ közepe, Szent Kereszt Kápolna, Szentháromság templom;
- c) Trakošćan: kastély;
- d) Lepoglava: pálos kolostor, Horvátország első gimnáziuma;
- e) Varaždinske Toplice: antik termálfürdő, Szent Márton templom, Óváros, Szentlélek kápolna;
- f) Vinica: Opeka kastély és arborétum;
- g) Ivanec: Szent Mária Magdolna templom;
- h) Maruševac: kastély;
- i) Sračinec: Szent Mihály templom és
- j) Bednja: Szent Mária templom.

Az eddigi magyar-horvát határon átnyúló térségben (INTERREG) végzett kutatási eredmények alapján megállapítható, hogy a térség fejlődésének gátját a helyi lakosság demográfiai jellemzői képezik, ami magában foglalja az óriási generációs különbségeket. Emellett a lakosság képzettségi mutatói, valamint az átlagnál magasabb munkanélküliségi adatok több kistérségben a határ mindkét oldalán.

Egy 2006-ban végzett kutatás alapján (1.táblázat) a magyarországi határmenti megyékben voltak a legkedvezőtlenebb munkanélküliségi mutatók, amely adatokat a KSH is alátámasztott. Eszerint Baranya megyében az említett évben a munkanélküliségi ráta 7,5%, míg Somogy megyében 9,7% volt. Az említett adatok Magyarországon 2006-tól napjainkig 3%-kal növekedtek. Horvátországban ebben az időszakban még rosszabb helyzet alakult ki. Az átlagos munkanélküliség 2006-ban elérte a 17,1%-t. Sajnos, az évek múlásával emelkedő tendencia következett be, így a jelenlegi munkanélküliségi ráta 18,6%.

1.táblázat Munkanélküliségi ráta a magyarországi és horvátországi határmenti térségben

Megye	Munkanélküliek száma a megyében	(%) Százalékos eloszlás a megyében
Baranya	11,544	8,0
Zala	6.272	4,7
Somogy	7.805	6,1
ÖSSZESEN: A magyarországi határmenti térségben	25.621	6,2
MAGYARORSZÁG 2006.		7,3
MAGYARORSZÁG 2013.*		10,3
Brodsko–posavska	15.911	29,5
Vukovarsko–srijemska	19.610	32,1
Požeško–slavonska	5.458	20,9
Zagrebačka	13.662	16,7
Virovitičko–podravska	9.822	29,6
Osječko–baranjska	32.120	26,1
Bjelovarsko–bilogorska	11.922	25,6
Međimurska	7.221	15,5
Varaždinska	10.721	14,2
Koprivničko–križevačka	8.069	16,8
ÖSSZESEN: a horvátországi határmenti térségben	134.516	22,7
HORVÁTORSZÁG 2006.		17,1
HORVÁTORSZÁG 2013.*		18,6

* <http://www.tradingeconomics.com/> (az adatok 2013.június 30-ak)

Forrás: 2007-ben készített gazdaságpszichológiai tanulmány a magyar-horvát határmenti térségről.

Ahogy azt az INTERREG projekt eredményei is mutatják a határmenti kutatási terület lakosságának jövedelme (különösen a vidéki kistérségekben) igen alacsony és zömmel a hagyományos mezőgazdasági termelésből származnak, ezek pedig nem elégségesek az életszínvonal növeléséhez. Ezért biztosítani kell ezeknek a térségeknek azokat az erőforrásokat, amelyek növelhetik az életszínvonalat. Ez megvalósítható, ha létezik megfelelő intézményrendszer és a helyi gazdaság fejlődési stratégiáját erősítő hazai és külföldi magánbefektetői kör. A projektben kihangsúlyozták, hogy a határon átnyúló térség mindkét oldalán a legnagyobb együttműködési és fejlődési lehetőségek a turizmus, a

közlekedési infrastruktúra, az oktatás és a kultúra területén valósulhatnak meg (2.táblázat).

Ahhoz, hogy mindez megvalósuljon a következőket kell tenni:

- a) felújítani a városokat és falvakat,
- b) együttműködve dolgozni – új attrakciók célzottabb kifejlesztése,
- c) a meglévő attrakciók átértékelése,
- d) határon átnyúló közlekedés fejlesztése.

2.táblázat A magyar-horvát határmenti régió SWOT elemzése

Erősségek	
	<p>TURIZMUS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Siklós-Harkány-Villány – bor- és termálturizmus ➤ Pécs, Osijek, Varaždin – városi turizmus ➤ Mohács - etnoturizmus ➤ Termálturizmus a határ mindkét oldalán (Hévíz, Zalakaros, Sveti Martin, Bizovac, Varaždinske toplice) <p>OKTATÁS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nagyobb egyetemek Pécsen és Eszéken ➤ Egyetemi intézmények együttműködése Krizsevci, Varazsd, Keszthely és Kaposvár között. <p>KÖRNYEZET</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Igen kiterjedt környezetvédelem a határ mentén (Duna-Dráva Nemzeti Park), a Mura folyóval együtt. ➤ Gazdag vízi erőforrások (felszíni, termál)
Gyengeségek	
	<p>KÖZLEKEDÉS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nincs kiépített vasúti villamos felsővezeték a nemzetközi vonalakon Pécstől és Eszéktől ➤ A belföldi közúthálózat rossz állapota miatt gondot okoz a régiós központok, valamint a nemzetközi közúthálózat megközelíthetősége, ➤ Kevés a nemzetközi határátkelők száma (átlagban 62 km-ként), <p>DEMOGRÁFIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Érzékelhetők az életkori különbségek a térségen belül ➤ A vidéki és határmenti lakosság életkora között drámai a különbség <p>OKTATÁS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Alacsony a felsőfokú végzettségűek aránya az országos átlaghoz képest ➤ Alacsony szintű idegennyelv-tudás ➤ Rugalmatlan munkaerőpiac, az oktatási intézmények lassan reagálnak a piac szükségleteire <p>MUNKAERŐPIAC</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kritikusan magas a munkanélküliek aránya a határ mindkét oldalán, de főleg a horvát oldalon ➤ Kiugróan magas a munkanélküliek aránya a vidéki kistérségekben

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Szintén kiugróan magas a munkanélküliek aránya a közös határmenti kistérségekben ➤ Nincs egyensúlyban a keresleti és a kínálati oldal <p>TERMÉSZET ÉS KÖRNYEZET</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Árvízvédelmi rendszer hiánya ➤ A szennyvíz- és személgazdálkodás hiányosságai, amelyek negatívan hatnak a Mura-Dráva ökoszisztémára, ➤ Az 1991. évi háború óta még nem aknamentesítettek minden területet.
Lehetőségek	
	<p>TURIZMUS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A Duna-Dráva folyók által határolt természetes élőhelyek lehetőséget biztosítanak a turizmus fejlesztésének <p>KÖRNYEZET</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Az erdőtelepítésre alkalmatlan területek mezőgazdasági művelése magas hozzáadott érték elérése érdekében <p>HATÁRELLENŐRZÉS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A belső schengeni határok fokozatos eltörlése Horvátország EU csatlakozása után <p>KULTÚRA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Egyre nagyobb léptékű, jobb és hosszabb kulturális együttműködés ➤ Együttműködés és hálózatosodás az örökség közös értékeinek megóvása és kezelése tekintetében <p>GAZDASÁG</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A vertikális integráció lehetősége a feldolgozott mezőgazdasági termékek tekintetében ➤ Agroerdészeti kivétel lehetősége.
Veszélyek	
	<p>DEMOGRÁFIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Magasfokú mobilitás és emigráció a térségen kívül ➤ További népességfogyás a vidéki, izolált térségekben <p>TERMÉSZET ÉS KÖRNYEZET</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A Dráva ökoszisztémájának további romlása a személgazdálkodás hiánya miatt <p>VEZETÉS ÉS TERVEZÉS</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Jelentéktelen, gyenge közös tervezés ➤ Bizonyos szektorok részletes terveinek hiánya (oktatás, termálturizmus fejlesztése) ➤ A helyi önkormányzatok kis létszáma ellehetetleníti a helyi politika sikeres fejlődését <p>KULTÚRA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A nem megfelelő finanszírozás oda vezethet, hogy tönkretelheti a meglévő kulturális örökséget

Forrás: 2007-ben készített gazdaságszociológiai tanulmány a magyar-horvát határmenti térségről

Az Interreg projektben kihangsúlyozásra került a természeti és épített környezet, mint fő turisztikai attrakciók, amelyeken keresztül reklámozni lehet a potenciális befektetéseket,

kihasználni a fellelhető fejlesztési politikákat és mobilizálni a befektetői tőkét a turizmus fejlesztésén keresztül. Ezzel kapcsolatban a következő következtetésekre jutottak:

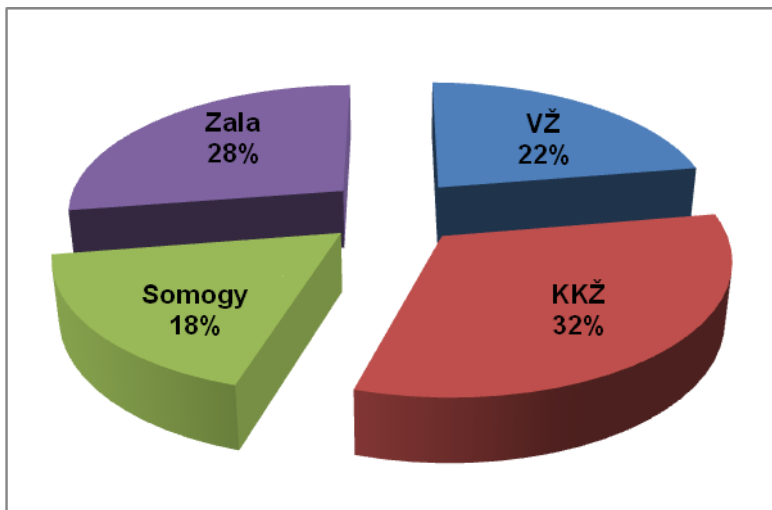
- Magyarországon a turizmus bizonyos kistérségekben, ahol a vizsgálatot végezték, nagyrészt koncentrált formában jelentkezik. Léteznek jelentős turisztikai kapacitással rendelkező területek a Balaton mellett Somogy és Zala megyében is. A legtöbb régiós beruházás, amelyek turisztikai jellegűek, zömmel hotelek építésére és szálláshelyek fejlesztésére irányulnak. A sármelléki repülőtérnek kulcsfontosságú szerepe van a gyógyturizmus és a Balaton turisztikai fejlődésében.
- A Dráva folyóhoz jellemzően a vízi- és ökoturizmus köthető. Pécs épített öröksége magán viseli a román és török kor stílusát, amely felkerült az UNESCO világörökségi listájára. A közeli Harkány-Siklós-Villány térség nagyon gyors fejlődésen ment keresztül és az egyik legerősebb bor- és gyógyturisztikai célponttá vált, amelyet már nemzetközi szinteken jegyeznek. Ebben a térségben a megnövekedett látogatói szám kompenzálja a csökkenő vendégéjszakák számát. A felsorolt térségeken kívül a turizmus jelentős mértékű jelenléte tapasztalható még Kaposváron és Szekszárdon.
- A horvát oldalon Varazdon van jelentősebb épített örökség, de fontos turisztikai célpont még a trakoscsáni kastély (Trakošćan), amely Varazsd megyében található. A felsorolt két úticélt az elmúlt években jelentős számú turista kereste fel, tehát növekedés tapasztalható a látogatók számát tekintve, viszont ezzel párhuzamosan csökkent az eltöltött vendégéjszakák száma.
A termál- és gyógyturizmus már régóta jelen van, és további fejlődési lehetőséget rejt a régió számára. Jelenleg mindkét oldal egymás konkurensének tekinthető ebben a szektorban, annak ellenére, hogy van lehetőség közös marketing és egyéb együttműködésre. Hévíz, Kehidakustány és Zalakaros fontos célállomások Zala megye számára. Ugyanez megállapítható a Varaždinske toplice fürdőhelyről Varazsd megyében.
- Kapronca – Krizsevác megye rendkívül jó adottságokkal rendelkezik a kontinentális turizmus fejlesztése területén (horgászat, vadászat, hegymászás, kerékpározás, úszás). Azonban a meglévő természeti erőforrások – elsősorban a Dráva, a sík vidéken elterülő tavak, a Bilogora és Kalnik hegység természeti szépségei még mindig nincsenek kellőképpen kiaknázva.
- Ezen kívül a megye nagyon gazdag kultúrtörténeti örökség tekintetében is (számos egyházi építmény), fejlett a képzőművészetek terén tekintettel arra, hogy Hlebinében található a naív festészet központja, éppen ezért ez a megye egyik fő turisztikai attrakciója.

- Jelenleg a megye turisztikai lehetőségei még koránt sincsenek kihasználva, ami abban is megmutatkozik, hogy a turisztikai forgalom 90%-t egynapos kirándulások teszik ki vendégéjszaka eltöltése nélkül.

2. A FELMÉRÉSBEN SZEREPLŐK ÁLTALÁNOS ADATAI

A demográfiai kérdések magukban foglalják a megkérdezettek nemére, korára, lakhelyére és a vállalkozásuk székhelyére (amennyiben van működő vállalkozása) vonatkozó általános adatokat, illetve olyan kérdéseket, amelyek arra utalnak, hogy érdekli-e őket a turizmus fejlődése abban a térségben, ahol a válaszadó él vagy dolgozik. Szintén a kérdőív bevezető részében a válaszadó nyilatkozik arról, hogy a vállalkozása hozzájárul-e valamilyen módon a turizmus fejlődéséhez.

1. ábra A megkérdezettek megyénkénti eloszlása

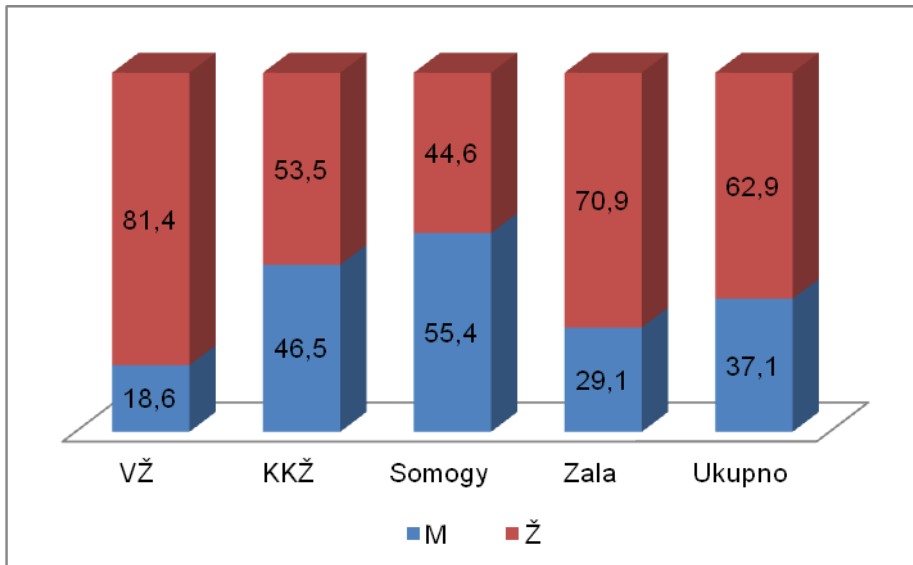

A kérdőíves kutatásban összesen 313 alany szerepelt, akik közül 171 megkérdezett Horvátországban, 142 pedig Magyarországon töltötte ki a kérdőíveket. Az 1. ábrán jól látható, hogy a kérdőíveket legtöbbször Kapronca-Krizsevác megyében töltötték ki (32%), majd Zala megye következik (28%), aztán Varazsd megye (22%), legkevesebben pedig Somogy megyében (18%).

A kutatásban zömmel nők vettek részt (63%), és kisebb számban férfiak (37%). A legtöbb nő Varazsd és Zala megyei, és valamivel kevesebben Kapronca-Krizsevác és Somogy megyeiek (2. ábra). A legtöbb férfi, aki részt vett a kutatásban Somogy megyei, a legkevesebben pedig Varazsd megyében vettek részt. A legjobb nemek közötti arányt a megkérdezettek körében Kapronca-Krizsevác megyében sikerült elérni, a legrosszabbat pedig Varazsd megyében. Azonban meg kell említeni, hogy a most kapott eredmények nem

felelnek meg a vizsgált megyék statisztikai adatainak, amelyek a nemek arányára vonatkoznak, hanem ez annak a reprezentatív mintavételnek az eredménye, amely hűen tükrözi, hogy a hölgyek szívesebben vesznek részt ilyen jellegű kutatásokban.

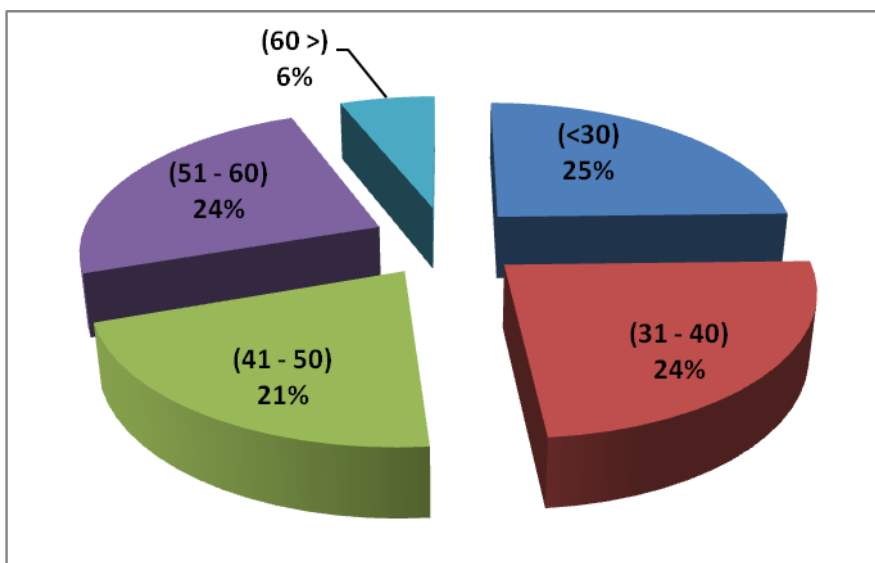
2.ábra A megkérdezettek nemenkénti megoszlása a megyékben (%)

Megjegyzés: KÉK: férfiak PIROS: nők

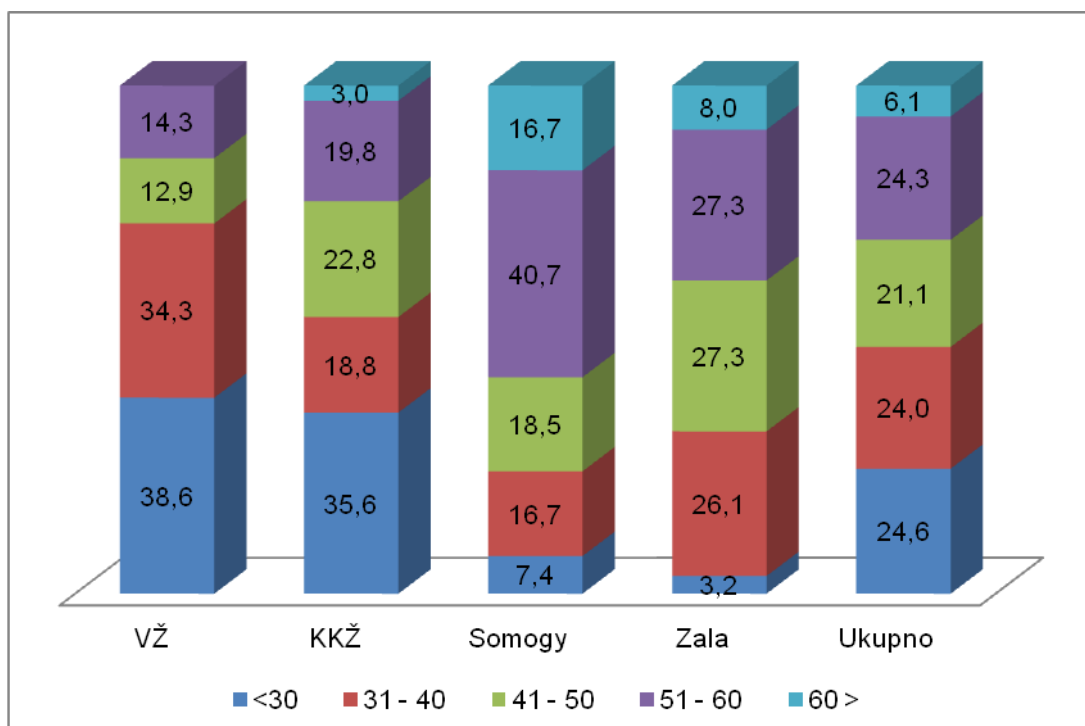
A 3.ábrán látható eredmények azt igazolják, hogy a megkérdezettek korösszetételét tekintve a fiatalabb korosztály képviselteti magát, ezen belül 30 éves korig szerepelnek a legtöbben (25%). Őket követi majdnem ugyanolyan arányban a 31 és 40 év (24%), valamint az 51 és 60 év közötti korosztály (24%). A kutatásban legkevesebben a 61 év feletiek szerepeltek (6%).

3.ábra A megkérdezettek korösszetétele

Ha részletesebben elemezzük a megkérdezettek korösszetételének és székhelyének adatait, akkor némileg precízebb képet kapunk a profiljukról (4.ábra). A legtöbb legfiatalabb (30 éves korig) Kapronca-Krizsevác és Varazsd megyéből származik, a tőlük némileg idősebbek (31-40 év közöttiek) Varazsd és Zala megyeiek, a harmadik korcsoport tagjai pedig (41-50 év közöttiek) szintén a két horvátországi megyéből származnak. A megkérdezettek legnagyobb számban (51-60 év közöttiek) Somogy és Zala megyéből származnak. Az adatok alapján leszögezhető, hogy a megkérdezettek közül a fiatalabb korosztály nagyobb arányban van jelen a horvátországi, az idősebb korosztály pedig a magyarországi megyékben. A kutatás eme eredményeinek okai abban keresendők a vizsgált megyékben, hogy összefüggés lehet a választott téma és az eddigi turisztikai fejlesztések között. Az is lehetséges, hogy a fiatalok a horvátországi megyékben a turizmusra úgy tekintenek, mint önfoglalkoztató tevékenységre, és fejlődési lehetőségre. Tekintettel arra, hogy a turizmus a magyarországi megyékben magasabb fejlettségi szinten áll, mint a horvátországi megyékben, elképzelhető, hogy a magyar oldali idősebb korosztályhoz tartozó válaszadók hozzáállása az adott témához más, ugyanis a tapasztalataikból merítve «első kézből» kapjuk a válaszokat a feltett kérdésekre (különösen igaz ez a vállalkozókra). A minták korlátozott száma miatt nincs lehetőség további ténymegállapításokra.

4.ábra A megkérdezettek megyénkénti korösszetétele

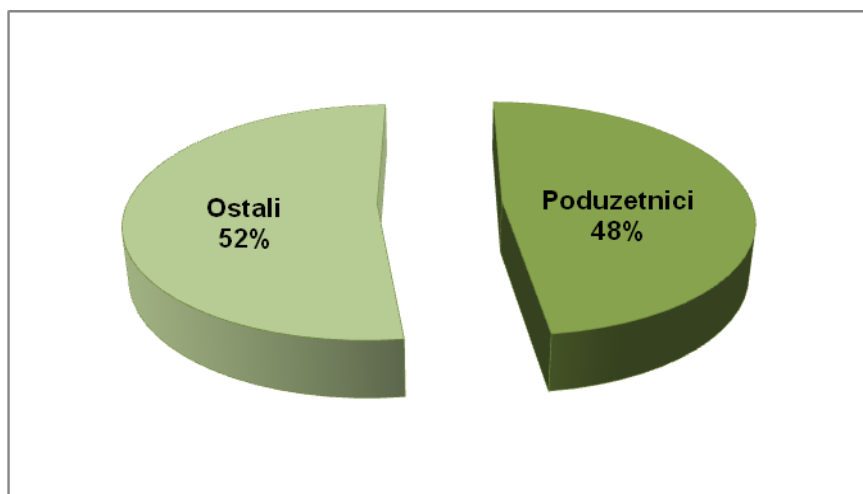

MEGJEGYZÉS: KÉK: 30 év alatt PIROS: 31-40 év között ZÖLD: 41-50 év között
LILA: 51-60 év között VILÁGOSKÉK: 60 év felett

Szintén fontos még megemlíteni, hogy a megkérdezettek zöme városi, kisebb számban pedig vidéki (rurális) környezetből származik. Ez az adat arra a tényre enged következtetni, hogy a kisebb, illetve nagyobb városokban élő emberek szívesebben vesznek részt kutatásokban, kivételt képez Kapronca-Krizsevác megye, ahol egyenlő számban vettek részt a városi és a vidéki emberek.

A kutatásban a helyi lakosokon kívül részt vettek a helyi vállalkozók, akiknek a vállalkozásai a vizsgált megyék nagyobb városaiban találhatóak (5.ábra) A kutatásban résztvevő vállalkozók részaránya igen magas (48%) és reprezentatív, mert az eddigi hasonló kutatásokban nagyon gyenge volt a részvétel. Legtöbbször ennek az volt az oka, hogy a kérdőívek kitöltését túl komplikáltnak és fárasztónak találták, vagy csak egyszerűn «nincs időm rá» választ adtak. Az INVEST-PRO projekt keretében végrehajtott kutatásban a vállalkozók magas részvételi aránya a téma érdekes mivoltával is magyarázható, de az is lehetséges, hogy a vállalkozók nagyfokú bizalma is megnyilvánult a kutatás iránt, és úgy gondolták, hogy javaslataikat, ötleteiket és megjegyzéseiket figyelembe veszik, és a jövőben alkalmazni fogják a turizmus fejlesztésén keresztül.

5.ábra A vállalkozók részaránya a kutatásban

Nagy különbségek mutatkoztak a kutatás eredményei tekintetében a magyar és a horvát vállalkozók/megkérdezettek között, amikor is arra keresték a választ, hogy a vállalkozók, illetve a vállalkozásaik hogyan tudnának hozzájárulni a turizmus fejlődéséhez². A magyarországi megkérdezettek/vállalkozók erre a kérdésre nem is válaszoltak, míg a horvátok igen szellemes és konkrét javaslatokkal álltak elő a turizmus fejlesztése kapcsán,

² Ennek oka valószínűleg az lehet, hogy Horvátországban a kontinentális turizmus nem elég fejlett, és ezért minden eszközt és fellelhető turisztikai lehetőséget ki kell használni a gazdaság további fejlődése érdekében.

amelyek magukban foglalják a promóciós, gasztronómiai, szervezési, infrastruktúrális és termelési tevékenységeket, kihangsúlyozva a helyi turizmus támogatását.

1. Szükség van a turisztikai termékek, helyi értékek, hagyományok, természeti értékek jobb promóciójára, általában véve sikeresebben kell reklámozni a megyéket és a vállalkozásokat,
2. Csökkenteni az árakat, illetve kedvezményeket adni (akciók) a turisztikai termékekre, és némely termékeket ajándékba adni,
3. Kiszélesíteni a hagyományos termékek kínálatát, gasztronómiai termékek körét (házas ételek és italok), általánosan javítani és kiszélesíteni a turisztikai termékek körét a meglévő szálláshelyek és éttermek felújításán és újak építésén keresztül, tovább javítani a kínálatot és a szolgáltatások minőségét az idegenforgalomban dolgozók képzésén keresztül,
4. Érdekes programokat kínálni különböző rendezvényeken, ahol több attrakció is bemutatásra kerül (általánosan több vásárt rendezni, virágvásárt vagy kiállítást, több zenei rendezvényt, divatbemutatókat, több minőségi rendezvény megtartása a már hagyományos rendezvények időszakában, mint például hagyományos ételek műhelye, egyedi termékek kidolgozásának műhelye, általánosan a helyi hagyományok megismerése),
5. Jobb kapcsolatot kiépíteni a turisztikai egyesületekkel,
6. Fejlesztani az ökömezőgazdaságot és egészséges élelmiszert termelni,
7. A válaszadók közül a helyi lakosság egy része, amelynek nincs vállalkozása és nem is vállalkozó, arra a kérdésre, hogy hogyan tudnának ők hozzájárulni a turizmus fejlődéséhez, azt a választ adták, hogy pozitív hozzáállással és személyes részvételükkel a helyi rendezvényeken, összejöveteleken, vásárokon, koncerteken a helyi egyesületeken keresztül vagy önkéntesként (kóstolóknál, lóápolásnál, stb.)

Érdekes volt szembesülni azzal, hogy a határmenti térségben különböző az érdeklődés a turizmus fejlődését tekintve a magyar és a horvát megkérdezettek körében. A Varaszd megyei megkérdezettek körében ez az arány 100%-os, Kapronca-Krizsevác megyében 96%, Somogy megyében a válaszadók 55,4% jelezte, hogy érdekli a határon átnyúló turisztikai fejlesztés, míg Zala megyében mindössze 16,3% számára lenne fontos az ilyen jellegű fejlesztés (3.sz.melléklet).

3. IMÁZSKUTATÁS A HATÁRMENTI RÉGIÓ TURISZTIKAI ELŐNYEIN ÉS HIÁNYOSSÁGAIN KERESZTÜL

Az imázs a külső benyomások összességét jelképezi, amivel lehet ránk hatni vagy jó benyomást kelteni, és ez alapját képezheti a külföldi befektetők térségbe történő vonzásának. Ezért tettük fel azt a kérdést a kutatásban résztvevőek is, hogy szeretnek-e az adott helyen (településükön) lakni. Mindössze 13 válaszadó adott nemleges választ (4,2%). Ezek után a megkérdezettek folytatták a kérdőívek kitöltését és a válaszok megadását, amelyek a lakóhelyük szerinti turisztikai előnyökre és hiányosságokra vonatkoztak, és amelyek fontosak a kutatási terület turisztikai fejlődése szempontjából.

3.táblázat A megkérdezettek válaszai arra a kérdésre, hogy «Szeretnek-e az adott helyen (településen) élni?»

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
IGEN	70	101	52	77	300
NEM	0	0	4	9	13
Összesen	70	101	56	86	313
(%) IGEN válasz	100,0	100,0	92,9	89,5	95,8

Ruzic szerint (2011.) a turizmus fejlődéséhez a következő tényezőkre van szükség:

- Természeti - ami áll a klímából, vízrajzból, domborzatból, flórából és faunából, stb.,
- Társadalmi - ami áll a történelmi műemlékekből, intézményekből, rendezvényekből, stb.,
- Közlekedési - ami a közlekedési infrastruktúrából áll,
- Kínálati – ami az épületekből, kapacitásukból és kínálatukból áll: szállás szolgáltatásból, étel és italból, árukereskedelemből, ami a turisták ellátását biztosítja, stb.

A megkérdezetteknek feltették azt a kérdést, hogy szerintük mi az a három dolog, amit kiemelnének, mint turisztikai értéket (attrakciókat vagy helyszíneket), illetve sorolják fel azt a három akadályozó tényezőt, amelyek gátolják lakóhelyük turisztikai fejlődését. Kusen szerint (2002.) a turisztikai attrakciók azok a turisztikai erőforrások, amelyek oda vonzák vagy már vonzották a turistákat, hogy meglátogassák azt a turisztikai célpontot, ahol tartózkodnak. Ezáltal a megkérdezettek az első reakcióik alapján azokra a turisztikai értékekre fókuszálnak, amelyeket felismernek és jellemzőek lakóhelyükre vagy közvetlen

környezetükre is, így a folytatásban a vizsgált megyékről készült kutatási eredmények kerülnek majd bemutatásra.

Varazsd megye

A Varazsd megyében élő megkérdezettek Varazsdot tartják a megye legattraktívabb városának. A városi turisztikai egyesület oldalain³ megtaláljuk mindazt, ami alapján Varazsd különbözik a többi várostól, mint például a különleges műemléki és művészeti örökség, amely párosul a legjobban megóvott belvárossal és a leggazdagabb városi barokk környezettel. Az Óvároson kívül viszonylag kis területen épségben maradtak paloták, jelentős középületek, értékes házak és villák, amelyek barokk, rokokó, klasszicista és szecessziós stílusban épültek, valamint itt található Európa egyik legrégebbi tanácsterme is. Ezért nem is csodálkoztunk azon, hogy a turisztikai attrakciók tekintetében a Varazsd megyei megkérdezettek az első három helyre az Óvárost⁴, valamint a városközpontot tették.

Az Óvároson és a városközponton kívül a megkérdezettek a turisztikai értékek tekintetében első helyre helyezték még a «Spancirfest» rendezvényt, illetve a zenészek és artisták utcai fesztiválját, aztán az egyházi épületeket⁵, kulturális örökséget és a városi temetőt, ami tökéletes példája a parképítésnek és a természeti emlékeknek.

A már említettek mellett a varazsdiak a kiemelt turisztikai értékek tekintetében a második helyen a Varazsdi Barokk Estéket jelölték meg, amely fesztivál a gazdag hagyományokra épülő varazsdi barokk zenén, jellegzetes épületeken, ételeken és civil szervezeteken alapul (mákos rétes, kovács műhelyek, kutak, kúriák, terek, régészeti lelőhelyek, egyes éttermek helyi specialitásokkal, lovas és horgász egyesületek) .

A fel nem soroltak közül, a harmadikként megjelölt fontos turisztikai értéknek tekintik a szépen megóvott erdőket, parkokat és Ludbregot, a «Világ közepét».

A turizmus fejlődésének kedvezőtlen körülményei:

- A térség gyenge promóciója
- A szálláshelyek hiánya (hotelek és panziók)
- Rossz közlekedési infrastruktúra és a parkolóhelyek hiánya
- Utazási irodák és ügynökségek hiánya
- Anyagi eszközök hiánya/rossz hitelek
- Általában rossz szervezés/adminisztráció
- A helyi lakosság érdektelensége és motiválatlansága a turizmus iránt

³ http://www.tourism-varazdin.hr/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=13&Itemid=12&lang=hr

⁴ Az Óváros valójában a varazsdi feudális időszakban, a XIV. és XIX. század között épült erődítmény, ahol ma a Városi Múzeum található.

⁵ Leggyakrabban a ludbregi Jézus Krisztus Szent Vérének szentelt kegyhelyet említik

- Turisztikai szakemberek hiánya⁶.

Kapronca-Krizsevác megye

A Kapronca-Krizsevác megyei megkérdezettek az első helyre Durdevácot helyezik, mint a leglátogatottabb turisztikai célpontot, illetve a városban található erődítményt, ahol minden évben megrendezésre kerül a hagyományos kulturális és turisztikai rendezvény, a «Picokijada», a kakasról szóló híres legenda színházi feldolgozása. Szintén fontosnak tartják a természeti értékeket és a tiszta környezetet, kihangsúlyozva a Dráva folyó közelségét, valamint a hozzáköthető kiaknázatlan turisztikai lehetőségeket. Emellett még kiemelkedik a Durdevác mellett, botanikai védett területen található homokos fennsík, amelyet csak «Horvát Szaharának» hívnak, illetve a Hlebinai Naív Művészeti Galéria.

A már említett durdeváci homokos fennsíkon és a Dráva folyó közelségén kívül a Kapronca megyeiek második helyre rangsorolják az egyházi építményeket, amelyek közül leggyakrabban a molvai Szeplőtelen Szűz Mária templomot, és a Krizseváci Szent Márk horvát szentről elnevezett kápolnát említik.

A harmadik dolog, amit a megkérdezettek a lakóhelyük és környezetük értékeként értékelték, a Dráva folyó közelségén kívül, az a fejlett a mezőgazdaság. Ezen belül különösen értékesnek tartják a szőlőművelést, borászatot, borutakat és a hagyományos, értékes borospincéket⁷.

A turizmus fejlődését gátló hiányosságok:

- A térség gyenge reklámtevékenysége
- Általában a rossz infrastruktúra (leggyakrabban a víz- és csatornahálózat hiányát említik)
- A pénzügyi eszközök hiánya a turizmus fejlesztése terén
- Rossz közlekedési hálózat és elérhetőség (gyorsforgalmi utak hiánya)
- A helyi lakosság és önkormányzatok érdektelensége a turizmus iránt
- A gazdasági válságban és az ipar széthullása miatt növekszik a munkanélküliség, ami nagyban kihat a lakosság összetételére. A fiatalok a kis közösségeket elhagyva beköltöznek a nagyobb városokba és csak az öregebb generációk maradnak a falvakban.
- Fejlett turisztikai infrastruktúra hiánya (kulturális programok, vendéglátói kínálat, szálláshelyek és éttermek hiánya).
- A turisztikai szakemberek hiánya, akik a turizmus fejlesztésével foglalkoznának

⁶ Ez, mint hiány jelentkezik más vizsgált területeken is, legtöbbször a képzetlen és szakszerűtlen munkaerő tekintetében (udvariatlanság, nem beszélnek idegen nyelveket, stb.)

⁷ A megkérdezettek azt javasolják, hogy a régi borospincéket újítsák fel és alakítsák át látványos épületekké.

Somogy megye

Somogy megye északi része érintkezik a Balatonnal, Közép-Európa legnagyobb édesvízi tavával, délen pedig a Dráva folyó választja el szomszédjától. Gazdag hatalmas erdős területekben és egyéb természeti értékekben. Ezért nem meglepő, hogy a Somogy megyei válaszadók a kiemelt turisztikai értékek tekintetében az első három helyen a Balatont és általában a vízzel kapcsolatos célpontokat jelölték meg (tavak, gyógy- és termálfürdők), aztán általában véve a természeti értékeket és a tiszta környezetet (sok zöldterület, erdők, szőlők, stb.).

Az említetteken kívül a megkérdezettek kiemelték a rendezett városközpontokat, gazdag kulturális programokat, a vadász-és horgászturizmust, borturizmust és gasztronómiát.

A turizmus fejlődését gátló hiányosságok:

- Rossz infrastruktúra, ezen belül a közúti infrastruktúra
- Munkanélküliség, valamint a hazai és külföldi turisztikai befektetések
- A térség rossz szervezettsége és promótálása, turisztikai események beharangozója, gyenge média visszhang és általában fejletlen kommunikációs csatornák
- Szálláshelyek hiánya
- Közös turisztikai fejlesztési koncepció hiánya.

Zala megye

Zala megye földrajzi elhelyezkedése hasonló, mint Somogy megyéé, ezért a megkérdezettek válaszai is hasonlóak az első három helyre rangsorolt turisztikai értékek tekintetében. Az első helyen szerepel a Balaton, valamint a gyönyörű természeti környezet, tiszta levegő és egyéb természeti értékek sokasága (leggyakrabban a Csácsi Arborétum, az Őrségi Nemzeti Park, a Keszthelyi-hegység és az erdők kerülnek említésre). Somogy megyével ellentétben Zala megyében a turizmus az egyik legsikeresebb gazdasági ágazat. Itt található az egyik legrégebb turisztikai település – Hévíz, és szintén említést érdemelnek más gyógy-és termálfürdők is, mint például Zalakaros, Lenti és Kehidakustány. Az egész megye bővelkedik gyógy- és termálfürdőkben, strandokban, amelyeket jó minőségű gyógyvízzel látnak el a termálkutak. Ezért a megkérdezettek a már említett turisztikai értékeken kívül fontosnak tartják a fejlett gyógy-és termálturizmust, Hévízt, a természetes és horgásztavakat, rendezett környezetben található városi csónakázó tavakat és aquaparkokat.

A turisztikai értékek tekintetében a második, illetve harmadik helyen említik a kulturális épületeket, történelmi emlékhelyeket, városi attrakciókat és rendezvényeket, amelyek a megye területén kerülnek megrendezésre.

A hiányosságok a következők:

- Rossz közúti infrastruktúra és közösségi közlekedés
- Társadalmi, kulturális és szórakoztató programok hiánya

- Nagyon rossz reklám
- Munkanélküliség
- Vendéglátó egységek és szálláshelyek hiánya
- Fejletlen vízi turizmus
- Kerékpárutak hiánya

Az előnyök és hiányosságok közös jellemzői a határmenti térségben

A 4.sz.táblázatban különböző színekkel jelöltük a határmenti térség közös jellemzőit a válaszadók szempontjai alapján (figyelembe vettük azokat a közös jellemzőket, amelyek egyaránt érvényesek a magyar, illetve a horvát oldalon). Ahogy ezt már elmondtuk, az előnyök tekintetében kiemeltük a jellegzetes helyszíneket és attrakciókat, amelyek bizonyos tájegységekre jellemzőek, ahol a megkérdezettek élnek, illetve dolgoznak. Ezért a közös jellemzők közül megemlíthető a természeti értékek és tiszta környezet, gazdag kulturális örökség, fejlett szőlészet és borászat, borturizmus és gasztronómia.

A vizsgált megyékben azonban több közös jellemző is tetten érhető a hiányosságok terén, amelyek közül kiemelnénk a gyenge turisztikai promóciós tevékenységet, fejletlen turisztikai infrastruktúrát, kiemelve a vendéglátó egységek és szálláshelyek hiányát, rossz közlekedési infrastruktúrát, valamint a pénzügyi eszközök hiányát, ami a turizmus fejlődését szolgálná.

4.táblázat A turizmus fejlesztéséhez köthető előnyök és hiányosságok a vizsgált területen

	VŽ	KKŽ	SOMOGY	ZALA
ELŐNYÖK	A varazsdi Óváros és városközpont	A durdeváci erődítmény (Öreg Vár)	Balaton	Balaton
	Špancirfest - Fesztivál	Picokijada – A kakas legendája	Tavak, gyógyvizek és termálfürdők	Természeti értékek és tiszta környezet
	Egyházi épületek	Természeti értékek és tiszta környezet	Természeti értékek és tiszta környezet	Fejlett gyógy- és termálturizmus
	Kulturális örökség	A Dráva folyó közelsége	Rendezett városközpontok	Hévíz
	A varazsdi temető	A durdeváci homokos fennsík	Gazdag kulturális programok	Tavak és horgásztavak
	Varazsdi Barokk Esték	Egyházi épületek	Fejlett vadász – és horgászturizmus	Aquaparkok
	«A világ közepe» - Ludbreg	Fejlett szőlészet és borászat	Fejlett borturizmus és gasztronómia	Kulturális örökség
				Rendezvények
HIÁNYOSSÁGOK	A térség gyenge reklámozása	A térség gyenge reklámozása	Rossz közúti infrastruktúra	Rossz közúti infrastruktúra
	Szálláshelyek hiánya	Általában rossz infrastruktúra	Munkanélküliség	Társadalmi, kulturális és szórakoztató rendezvények hiánya
	Rossz közúti infrastruktúra	Pénzügyi eszközök hiánya	Pénzügyi eszközök hiánya	A térség gyenge reklámozása
	Utazási irodák és ügynökségek hiánya	Rossz közúti összeköttetés és elérhetőség	A térség rossz reklámozása	Munkanélküliség
	Forráshiány (pénzügyi)	A helyi vezetés és lakosság érdektelensége	Szálláshelyek hiánya	Vendéglátó egységek és szálláshelyek hiánya
	Rossz szervezés/adminisztráció	Munkanélküliség és a lakosság kedvezőtlen korösszetétele	Közös turisztikai fejlesztési koncepció hiánya	Fejletlen vízi turizmus
	A helyi lakosság érdektelensége és motiválatlansága	Fejlett turisztikai infrastruktúra hiánya		Kerékpárutak hiánya
	Szakemberek hiánya	Szakemberek hiánya		

4. A HATÁRMENTI TÉRSÉG TURISZTIKAI POTENCIÁLJAI - jelenlegi állapot

Ahhoz, hogy megvizsgáljuk a határmenti térség turisztikai potenciáljait, a kutatásban résztvevőket megkérdeztük, tudnak-e olyan turisztikai jellegű beruházásokról, amelyek jelenleg folyamatban vannak a lakókörnyezetükben. A megkérdezettek vagy nem válaszoltak a kérdésre, vagy azt válaszolták, hogy turisztikai beruházások nincsenek, illetve nincs információjuk róla. A Varazsd megyeiek megemlítették a varazsdi városközpontban zajló felújítási munkálatokat (a Kapucinosok terének rendbetétele és mélygarázs építése), a Kaproca megyeiek pedig a gyorsforgalmi út építését, valamint a mellékutak aszfaltozását.

Somogy megyében a megkérdezettek leggyakrabban a Deseda tó mellett épülő látogatóközpontot említették, továbbá kerékpárutak, sportcsarnokok építését, valamint a már működő fürdők, hotelek, közúthálózat és települések központjainak felújítását. A Zala megyeiek a jelenleg zajló beruházások közül megemlítették a folyamatban lévő közműhálózat- fejlesztést, és az elkerülőutak építését, valamint a meglévő strandok, utak, terek, múzeumok, iskolák, sétányok és a Festetics kastély felújítását.

Demonji és Ruzic szerint (2010.) létezik számos turisztikai tevékenység, amelyek alapján újakat lehet kigondolni, mint például a kulturális, gyógy, szabadidős és aktív, vízi (wellness, vízisportok, horgászat), bor, vadász, vallási, agro és más turizmus fajtákat. Az említett turizmusfajták a vidéki térségekre jellemzőek.

A sport és szabadidő turizmus olyan kikapcsolódási forma, amely sportos és szórakoztató tevékenységeken alapul és amelyeket a természetben végzünk, mint például a séta, kerékpározás, síelés, sífutás, lovaglás, korcsolyázás, evezés, tollaslabdázás, labdajátékok, illetve különlegesen megépített és felszerelt pályákon végzett síelés, lövészet, tenisz, röplabda, kézilabda, foci, kosárlabda és hasonló tevékenységek. A mai modern társadalomban a sportnak egyre jelentősebb szerepe van a kikapcsolódásban, amely időszak alatt a turisták belekóstolhatnak különböző sporttevékenységekbe, mint például az úszásba, vitorlázásba, búvárkodásba, evezésbe, síelésbe, teniszbe, golfba, lovaglásba, stb. A szabadidő-eltöltés e fajtáját sportrekreációnak nevezzük, legfontosabb célja pedig a turista aktív és tartalmas pihenése.

Egészség (gyógy) turizmus a pihenés olyan formája, amely összefüggésben van a termál- és ásványi forrásokkal, gyógyiszappal és hegyvidékekkel. A turizmus e formája iránt érdeklődő turisták számára a szállást és étkezést, valamint az orvosi felügyeletet külön erre a célra létrehozott gyógykomplexumokban biztosítják.

Kulturális turizmus olyan utazást foglal magában, amelynek keretében megismerhetjük a kulturális emlékeket, múzeumokat, galériákat és kulturális rendezvényeket. Ehhez a körhöz kapcsolódik még a vallási turizmus, amely utazással egybekötött vallási és zarándokhelyek, illetve egyházi rendezvények látogatását célozza meg. A kulturális turizmus minden esetben a kultúrát, az oktatást, az élményeket és tapasztalatokat helyezi előtérbe, mint az aktív és tartalmas pihenés elvárásait. A kulturális turizmus más turizmusfajttákkal is összekapcsolódik, mint például a gasztronómiával, vallási, tranzit és falusi turizmussal is.

A vallási turizmus utazások és vallási-, valamint ismert kegyhelyek, zarándoklatok látogatása formájában nyilvánul meg. Összekapcsolódnak a helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi vallási központok. Az ilyen utak résztvevői azok a turisták, akik részben vagy teljes egészében vallási céllal vesznek részt az utazásokon.

A vadászturizmus a vidéki turizmus tipikus formája, amely a vidék mezőgazdasági, erdős és vízi területein zajlik. Ennek a turizmusfajtának különösen kedveznek a földrajzi, vízrajzi és klimatikus feltételek, valamint a növényi takaró, amely kiváló feltételeket teremt a vadgazdálkodáshoz és így módon megteremthetőek a vadászturizmus ideális feltételei is. Ezzel a turizmusfajttával vadászok foglalkoznak, de néha családtagjaik is⁸.

A borturizmus szoros kapcsolatban áll a gasztronómiával, ugyanis a bor a jó étel kísérője. Ennek a turizmusfajtának a fejlődéséhez elsősorban borvidékekre van szükség.

A falusi vagy agroturizmus alatt a falusi birtokon történő pihenést értjük (regisztrált falusi turizmussal foglalkozó vállalkozás formájában). A falusi birtokon különböző szolgáltatásokat nyújtanak, úgy mint étel, ital, szórakozási lehetőségeket, szabadidős tevékenységeket, valamint szálláslehetőségeket családi vagy más jellegű épületekben (kemping, panzió, hotel, motel). A falusi birtok alapvető tevékenysége a mezőgazdaság, a turistáknak nyújtott szolgáltatások pedig kiegészítő tevékenységek.

A kutatásban szereplők véleményére is kíváncsai voltunk, amikor megkérdeztük tőlük, hogy a felsorolt turizmusfajta közül (kulturális, gyógy, szabadidős, vízi, bor, vadász, vallási és agroturizmus) melyek vonzák a turistákat a megyéjükbe. A felsorolt válaszokat 1-től 9-ig kellett értékelniük azzal, hogy az egyes a legvonzóbb, a kilences⁹ pedig egyáltalán nem vonzó turizmusfajta.

⁸ Gyakran sorolják a vadászturizmushoz a horgászturizmust is, mint a vidéki turizmus tipikus fajtáját. A horgászok szeretik ezt a fajta turizmust és keresik a «tisza» halakat és vizeket. Számukra a horgászat sport, hobby, szabadidő és a természeti környezet megóvása.

⁹ Nyolc turizmusfajta soroltunk fel, de az «egyéb» kategória is rajta volt a kérdőíven.

Az 5.sz. táblázatban látható, hogy Varazsd megyében a legvonzóbbnak tartott turizmusfajták a kulturális és borturizmus, a legkevésbé vonzó pedig az agrár és vallási turizmus. Az egyéb kategóriába sorolhatók a természetjárás, valamint a képzőművészeti és zenei turizmus. Kapronca-Krizsevác megyében a megkérdezettek nagyon különböző módon rangsorolták a feltüntetett turizmusfajtákat, emiatt pedig az átlagos besorolás alapján nagyon kicsi eltérés mutatkozik a vadász, szabadidős (aktív), bor és kulturális turizmus, mint a legkiemelkedőbb turizmusfajták között. A turisták számára a legkevésbé vonzó a gyógy- és a vallási turizmus. A megkérdezettek az egyéb kategóriába sorolták a téli, lovas, kerékpáros turizmust, valamint a képzőművészethez és motoros találkozókhöz köthető turizmusfajtákat. A Zala és Somogy megyeiek válaszaiból egyértelműen kiderül, hogy megyéikben a legvonzóbbnak tartott turizmusfajták az egészség (gyógy) és vízi turizmus (wellness, vízisportok, horgászat), a legkevésbé vonzó pedig a vallási turizmus. A somogyiak az egyéb kategóriába sorolták még a «party turizmust»¹⁰.

5.sz.táblázat Legvonzóbb turizmusfajták a turisták szemszögéből

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
Kulturális	2,2	4,3	3,7	4,4	3,7
Egészség (gyógy)	5,0	6,8	2,2	1,6	3,9
Vízi	4,8	5,0	3,3	2,9	4,0
Bor	2,4	4,0	5,3	4,5	4,1
Szabadidő (aktív)	5,0	3,9	3,6	4,0	4,1
Vadász	4,2	3,9	4,0	4,5	4,2
Agroturizmus (falusi)	6,5	5,1	4,6	4,6	5,2
Vallási	6,5	6,0	7,5	7,6	6,9
Egyéb	Túrázás, képzőművészethez és zenéhez köthető turizmus	Téli, lovas, kerékpáros, motoros találkozók, naív művészethez köthető turizmus	party turizmus	-	
	Legvonzóbb				
	Legkevésbé vonzó				

¹⁰ A party turizmus leginkább a 30 év alatti korosztályt érinti. Ez egy olyan rendezvény, ahol a fiatalok táncolhatnak és kellemesen szórakozhatnak valamilyen tematikus eseményhez vagy zenei stílushoz kapcsolódóan.

Ha áttekintjük a válaszokat az egész vizsgált területre kivetítve, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a megkérdezettek egységesek tekintetben, hogy a vallási turizmus a legkevésbé vonzó turizmusfajta (6,9), majd ezt követi az agroturizmus (5,2). Az átlagos rangsorolás alapján megállapítható, hogy a határmenti térségben a legvonzóbb turizmusfajta a kulturális turizmus (3,7), ezt követi az egészség (3,9) és vízi turizmus (4,0), illetve a bor és szabadidős (4,1), valamint a vadászturizmus (4,2).

Arra a kérdésre, hogy a régió nevezetességeiről a látogatók hogyan juthatnak információkhoz abban a térségben, ahol a megkérdezettek élnek, a felkínált válaszlehetőségek közül a válaszadóknak azt a négyet kellett kiválasztaniuk, amelyről úgy gondolják, hogy a turisták számára a legjelentősebbek és legfelismerhetőbbek (6.sz.táblázat).

6.sz.táblázat A térség nevezetességeiről kapható információk legfontosabb forrásai

	HR	HU	Összesen
Internetes oldalak	124	72	196
Helyi lakosság	125	46	171
Korábban ott járt látogatók	84	57	141
Nyomtatott kiadványok	60	73	133
TV, rádió	56	44	100
Utazási irodák	23	66	89
Turisztikai egyesületek internetes oldalai	60	26	86
Ismerősök (még nem voltak az adott helyen)	27	53	80
Turisztikai kiállítások, vásárok	58	14	72
Internetes fórum	11	54	65
Idegenvezető	11	38	49
Publikációk és folyóiratok	13	16	29

Az információhoz jutás legfontosabb módja

A horvát válaszadók az első helyre azokat az információkat helyezték, amelyeket a turisták a helyi lakosságtól kaphatnak, ami a mai trendeknek megfelelően jellemzővé vált a «puha» turizmus elterjedésével, melynek során a turisták szeretnek megismerkedni és barátkozni a helyi lakossággal. A második helyre az Internet került annak tudatában, hogy manapság üzletet bonyolítani elképzelhetetlen bármilyen szinten információs technológia és internet segítségével nélkül. A térség nevezetességeivel kapcsolatosan szintén nagyon fontos információforrásnak tekintik a már korábban ott járt turisták beszámolóit, illetve a «szájról szájra» terjedő kommunikáció erejét, mint a legjobb, legmegbízhatóbb és leghitelesebb

információforrást általában véve a termékekről, szolgáltatásokról¹¹ és kiadványokról. A magyar válaszadók az első helyre a kiadványokat helyezték, ezt követte az Internet, majd az utazási irodák és a már korábban ott járt látogatók.

Ha összességében áttekintjük a kutatás eredményeit, megállapíthatjuk, hogy a négy legfontosabb módja a turisztikai információk beszerzésének az Internet, a helyi lakosság, a korábban ott járt látogatók, valamint a nyomtatott kiadványok. A válaszadók szerint a legkevésbé hatékony módja az információszerzésnek a publikációk, folyóiratok és turisztikai útikönyvek megjelenítése, valamint a különböző internetes fórumok.

A megkérdezetteknek a kérdőívben felsoroltak közül ki kellett választaniuk lakóhelyük 20 kilométeres körzetében azt a négy legérdekesebb tevékenységet, amivel a térségbe vonzák a turistákat (7.sz.táblázat).

7.sz.táblázat Népszerű tevékenységek 20 kilométeres körzetben

	VŽ	KKŽ	HR	Somogy	Zala	HU	Összesen
Kulturális rendezvények	46	40	86	14	14	28	114
Bor és gasztronómia	31	37	68	11	27	38	106
Vadászat	8	47	55	22	21	43	98
Nézelődés, látogatás	34	30	64	9	22	31	95
Lovaglás	3	28	31	29	29	58	89
Kiállítások és múzeumok	29	26	55	5	25	30	85
Falusi turizmus	22	38	60	12	13	25	85
Fürdők	4	20	24	20	34	54	78
Horgászat	9	35	44	12	13	25	69
Kerékpározás	16	25	41	10	17	27	68
Egészség (gyógy) turizmus	9	1	10	15	43	58	68
Fesztiválok és egyéb rendezvények	13	14	27	15	23	38	65
Strandok	2	3	5	21	36	57	62
Folklór hagyományok	21	24	45	6	5	11	56
Történelmi emlékművek	28	18	46	3	6	9	55
Séta, túrázás	4	13	17	8	21	29	46
Tanösvények	0	5	5	2	4	6	11
Evezés	1	0	1	0	1	1	2
Passzív pihenés	0	0	0	1	1	2	2
Idegenvezető által szervezett programok	0	0	0	0	1	1	1

A legérdekesebb tevékenységek

¹¹ Hubijar (<http://marketingodustadousta.com/o-autoru>)

A Varazsd megyeiek az első négy helyre rangsorolták a kulturális rendezvényeket, nézelődést, bort és gasztronómiát, illetve kiállításokat és múzeumokat. A Kapronca megyeiek lakókörnyezetük 20 kilométeres körzetében a négy legfontosabb tevékenységnek gondolják a vadászatot, kulturális rendezvényeket, falusi turizmust¹², valamint a bort és gasztronómiát. A somogyiak szerint a négy legfontosabb tevékenység, amivel a térségbe vonzák a turistákat a lovaglás, vadászat, fürdőzés és strandolás, de nagyon hasonlóan gondolkodnak Zala megyeiek is, azzal a különbséggel, hogy ők az első helyre rangsorolták az egészség (gyógy) turizmust, amit a strandolás, fürdőzés és a lovaglás követ.

Ha ismét áttekintjük az összesített eredményeket, a négy legfontosabb tevékenység a határmenti térségben a lakóhelytől számított 20 kilométeres körzetben, amivel a térségbe lehet invitálni a turistákat, a kulturális rendezvények, a fejlett borászat és gasztronómia, vadászat és általában a nézelődés és látogatás. A válaszok alapján az érdektelenség kategóriájába tartozó, vagy talán nem is létező tevékenységek közé sorolhatóak az idegenvezető által szervezett programok, a passzív pihenés, evezés és az erdei tanösvények.

A szálláshelyek alapvetően meghatározzák és befogadóképessé teszik a térséget, ami azt jelenti, hogy nagyságukból adódóan nagyban függhet az adott turisztikai hely turistaforgalma, míg típusaik, formáik és minőségük alapján közvetlen módon kihatnak a turizmus fajtájára és formáira, ezáltal viszont a térség gazdasági teljesítményére is (Demonja és Ružić, 2010.). Emiatt a kérdőíven szerepelt az a kérdés is, hogy a megkérdezettek szerint milyen típusú és kategóriájú szálláshelyek hiányoznak és szükségesek a lakóhelyüktől számított 20 kilométeres körzetben a jövőbeni turisztikai fejlődés szempontjából (8.sz.táblázat). A horvát válaszadók első helyre rangsorolták a falusi turizmushoz köthető szálláshelyeket, ezután a kempingeket, valamint a 3 és 4 csillagos szállodákat. A magyar válaszadók a turizmus fejlődése szempontjából kulcsfontosságúnak tartják a 4 csillagos szállodák, valamint wellness hotelek, apartmanok és pihenőházak építését.

¹² A megkérdezettek válaszaikban javaslatot tettek arra vonatkozóan, hogy a falusi turizmus keretében olyan tevékenységeket lehetne kitalálni, mint például a befőzés, tészta, sajt és házi lekvár készítése hagyományos módon.

8.sz.táblázat Szálláshelyek hiánya kategória és típus szerint, amelyek kulcsfontosságúak a turizmus fejlődése vonatkozásában

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
Falusi szállás	34	80	5	22	141
Hotel ****	29	26	43	14	112
Kemping	44	25	3	17	89
Wellness hotel	32	12	16	19	79
Panziók	38	13	0	15	66
Pihenőházak, apartmanok	13	22	4	26	65
Hotel ***	32	21	0	11	64
Üdülőfalu	15	7	3	17	42
Pihenőhely	2	14	0	9	25
Hotel **	5	1	0	3	9
Hotel *	2	3	0	2	7

Szálláshelyek hiánya kategóriák és típusok szerint

5. A HATÁRMENTI TÉRSÉG TURISZTIKAI POTENCIÁLJAI – jövőbeni beruházási lehetőségek

Szinte minden megkérdezett (95,8%) egyetértett azzal, hogy a turisztikai fejlődés és beruházás együttesen hozzájárulhat a határmenti térség gazdasági fejlődéséhez (4.sz.melléklet).

A válaszadóknak két lehetséges választ kellett megjelölniük a felkínált turizmusfajták közül (kulturális, egészség, aktív, vízi, bor, vadász, vallási és agroturizmus), amelyeket elsősorban a saját megyéjükben fejlesztenének. Ezután felsorolták azokat a turisztikai értékeket, amelyekre alapozva fejlesztenék a két megjelölt turizmusfajtát, valamint a felsorolt példák közül kiválasztottak három olyan promócióval kapcsolatos beruházást, amelyek segítségével eljuthatnak a megcélzott piacokig.

Varazsd megye

A Varazsd megyeiek elsősorban a kulturális turizmust fejlesztenék a kulturális rendezvények hatékonyabb bemutatásával, a meglévő kulturális örökség megújításával, de azok a javaslatok is érdekesebbek voltak, amelyek arra irányultak, hogy a kézimunkát egy magasabb szintre kellene emelni a kulturális turizmuson belül. A válaszadók úgy gondolják, hogy program tekintetében tovább kellene fejleszteni a Spancirfest Fesztivált és a Varazsdi Barokk Estét, valamint kibővíteni a programokat táncfesztivállal, zenei eseményekkel, színházi előadásokkal, és e célok elérése érdekében kihasználni minden rendelkezésre álló kapacitást (kulturális központok, mozik, stb.). A második helyen a borturizmust fejlesztenék pincelátogatásokkal egybekötött tartalmasabb kísérő programokkal, több vásár megszervezésével, ahol bemutatnák az adott térség borait, általában a helyi borházak jobb promócióján keresztül. Továbbá továbbfejlesztenék a meglévő borutakat, illetve újakat jelölnének ki, és a helyi borászok összefogása révén a térség közös promóciós tervét is kidolgozhatnák. Hogy mindez eljusson a megcélzott piacokig a sikeres kulturális és borturizmus térnyerése érdekében, Varazsd megyében a következő promócióval kapcsolatos beruházásokat kellene megvalósítani úgy, mint egységes fellépés a piacokon, azon belül pedig közös hirdetések, rendezvények, vásárok reklámozása, közös regionális turisztikai portál létrehozása, valamint az információs táblák fejlesztése, mint például a turista útvonalak kijelölése, földrajzi térképek és szálláshelyeket ábrázoló kiadványok készítése. A tervezés, megvalósítás és a turisztikai marketingfejlesztés folyamatába be kellene vonni a helyi önkormányzatokat (városok és járások képviselőit) egységesebb működéssel és turisztikai tevékenységek összehangolásával, jobb promócióval, amivel a fiatalabb lakosságot céloznák meg. Továbbá, meghallgatni a helyi lakosság javaslatait, hogy

szorosabb együttműködés alakuljon ki a helyi lakosság és az önkormányzat között, jobb kapcsolatot kiépíteni a helyi vállalkozókkal, akiknek segítséget kell nyújtani gazdasági tevékenységük fennmaradása érdekében, és végül anyagilag támogatni a helyi civil szervezeteket, hogy még aktívabban tevékenykedjenek. Szintén úgy gondolják, hogy a turizmus fejlesztésébe be kellene vonni a helyi vállalkozókat és a lakosságot, akik szervezetek formájában működnek, hangsúlyozva, hogy minden egyén a maga módján úgy járulhat hozzá egy-egy rendezvény sikeréhez, hogy nagyobb érdeklődést mutat a különböző programok iránt, kreatív ötleteket ad és támogatja az évenként ismétlődő eseményeket, «színhagyomány útján» terjeszti a régióban történeteket és jobb turisztikai kínálatot hoz létre. A turisztikai szervezeteknek, ügynökségeknek és irodáknak meg kellene hallgatni a helyi lakosság és a turisták szükségleteit, hatékonyabban reklámozni a turisztikai tevékenységeket, több turisztikai vonatkozású programot szervezni, ösztökélni a helyi lakosokat és vállalkozókat, hogy kapcsolódjanak be a turizmus fejlesztésébe új, kreatív ötletekkel¹³, különösen a fiatalabb generációkat, és kigondolni egy turisztikai jelzőrendszert, valamint információs táblákat elhelyezni. A felsoroltakon kívül a megkérdezettek a turizmus fejlesztésébe bevonnák a megyei önkormányzatokat is, amelyeknek hatékonyabban kellene reklámozni a meglévő turisztikai nevezetességeket a megye határain kívül, külön osztályokat létrehozni a turisztikai fejlesztési stratégia kidolgozása érdekében, marketing szempontból követni a rendezvényeket, és ezekről időben tájékoztatni a turistákat.

1.sz.ábra A turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők Varazsd megyében

(1.városok és járások, 2. helyi lakosok és vállalkozók, 3. turisztikai egyesületek, ügynökségek és irodák, 4. megye)

¹³ A folytatásban megemlítik, hogy más megyékben is be kellene vonni a helyi lakosságot a turizmus fejlesztésébe, kihangsúlyozva, hogy hiányzik a technikai és szakmai segítség az ötletek kidolgozása terén és a turizmusban érdekelttek közötti együttműködés hiánya is jelen van viszonylag kis turisztikai területre kivetítve.

Kapronca-Krizsevác megye

A kutatásban résztvevő Kapronca-Krizsevác megyeiek úgy gondolják, hogy a turizmus további fejlesztése érdekében meg kellene teremteni az alapjait az aktív és szabadidős turizmusnak. Továbbfejlesztve például a horgászatot a Dráva folyón új kerékpárutak építésével, valamint a kerékpárturizmus fejlesztésével. Szintén fejleszteni lehetne az agroturizmust a meglévő helyi (autohton jellegű) termékekre és természeti értékekre alapozva, továbbá továbbfejleszteni a lótarast és lovaglást, amelyek igen népszerűek és szerves részét képezik az agroturizmusnak.

A konkrét promócióval kapcsolatos beruházásokkal összefüggésben a Kapronca-Krizsevác megyei megkérdezetteknek ugyanaz az álláspontja, mint a Varazsd megyeieknek, azaz az első helyre helyezik az egységes fellépést (hirdetések formájában, rendezvényeken, vásárokon és hasonló fórumokon), ezután pedig közös, regionális turisztikai portál létrehozását, valamint az információs táblák fejlesztését. A tervezésbe és a jövőbeni turisztikával kapcsolatos fejlesztésekbe a megyében elsősorban a városok és járások képviselőit kellene bevonni aképpen, hogy jobb szervezést és kínálatot biztosítsanak a látogatóknak, anyagilag támogassák promóciós kiadványok megjelenését, különböző turisztikai tevékenységeket és programokat a tervezéstől a végrehajtásig. A megkérdezettek szintén azt javasolják, hogy a helyi döntéshozóknak kellene átcsoportosítani pénzeszközöket társfinanszírozás céljából olyanoknak, akik tervszerűen szeretnék reklámozni és végrehajtani a turizmus fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedéseket (turisztikai terveket és pályázatokat dolgoznak ki, jól láthatóan és hatékonyan reklámoznak, támogatást adnak és kedvezményeket biztosítanak a turisztikai kínálatban érdekelteknek). Ezenkívül a városok és járások legfőbb szerepét abban látják, hogy társfinanszírozóként támogassák a turisztikai szakemberek továbbképzéseit, különösen a projektek végrehajtásában résztvevőket, akik turisztikai projekteket vezetnek és «megnyitják a kapukat» a hazai és külföldi befektetők előtt.

Kapronca-Krizsevác megyében a turisztikai fejlődés szempontjait figyelembe véve második helyre kerültek a turisztikai egyesületek, amelyek fejlesztések tekintetében tudnának hozzájárulni a megye fejlődéséhez. Az itt található járási és városi turisztikai egyesületekkel együttműködve szükség lenne közös reklámozásokra, kiállításokra és összehangolt turisztikai tevékenységekre. Továbbá fontos lenne még a közös marketingtámogatás és információcseré, az összes település bekapcsolása a turistaútvonalakba, szakemberek továbbképzésére és fiatalok foglalkoztatására a turisztikai szektorban, ami nagyban hozzájárulna a fiatalok helyben maradásához. A megkérdezettek szerint a turisztikai egyesületeknek fontos szerepe van Kapronca és a szomszédos megyék turisztikai szükségleteinek folyamatos nyomon követésében és abban, hogy olyan turisztikai programokat találjanak ki, amelyek igazodnak a mai turisztikai szükségletekhez és

elvárásokhoz, továbbá a turizmus fejlesztéséhez kapcsolódóan célokat kitűzni, a megvalósításhoz pedig konkrét határidőket meghatározni.

A turizmus fejlesztésének tervezése a megkérdezettek szerint elképzelhetetlen a helyi lakosság és egyesületek bevonása nélkül, amelyek kihagyhatatlanok a turizmus fejlődése szempontjából, elsősorban ötleteik és kívánságaik közzétételében különböző Internetes fórumokon keresztül, de érdekesek voltak azok a javaslatok is, amelyek alapján a városoknak és járásoknak pályázatokat kellene meghirdetni szimbólikus pénzügyi támogatást biztosítva mindazoknak, akik a legjobb turisztikai ötletekkel állnak elő vagy portáikat rendben tartják¹⁴.

Nagyon fontos az is, hogy a helyi lakosság aktívan bekapcsolódjon a turisztikai stratégia tervezésébe és fejlesztésébe. A megkérdezettek úgy gondolják, hogy a helyi lakosságon kívül a tervezésbe, reklámozásba és a turisztikai fejlesztés végrehajtásába be kell vonni a helyi vállalkozókat is, akik beruházásokat eszközölnek és fejlesztik turisztikai kínálatukat, valamint alkalmazzák a jó gyakorlatokat vállalkozói ötleteik megvalósításához, mindezt a turizmus fejlesztése érdekében.

2.sz.ábra A turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők Kapronca-Krizsevác megyében

(1.városok és járások, 2. turisztikai egyesületek, 3. helyi lakosság, 4. helyi vállalkozók)

¹⁴ Az egyik legjobb példa erre a Molvai Turisztikai Egyesület akciója „Molvarska jalša”), amelynek célja a település csinosíthatása. A településen külön díjazták a legszebb erkélyt, legszebb ablakot, legszebb kerítést, a legszebb részletét a lakóháznak vagy az általánosan szerzett tapasztalatok alapján kapnak díjat az ott élők. A molveiek szorgalma - a ház körüli csinosíthatás, a virágültetés és nevelés, a lakókörnyezet, erkélyek és ablakok tisztántartása - már eljutott arra a szintre, hogy Molve települést Európa egyik legrendezettebb kistelepülésévé nyilvánították.

Somogy megye

A somogy megyei megkérdezettek többsége a térségben az egészség (gyógy) turizmust fejlesztené, azonban úgy gondolják, hogy a már meglévő termálfürdőket fel kellene újítani. A második helyre rangsorolták a szabadidős/aktív turizmust, amelynek alapját a Deseda tóhoz köthető tevékenységek tennék ki (sport tevékenységek), valamint lovas túraútvonalak kijelölése és megépítése (lovas turizmus) és kerékpárutak fejlesztése (kerékpáros turizmus). Ahhoz, hogy az említett két turizmusfajtát fejleszteni tudják, a megkérdezettek szerint nagyarányú befektetésekre lenne szükség, amelyek érintik egy regionális turisztikai portál létrehozását, közös fellépéseket sürgetnek a turisztikai piacon (hirdetések, rendezvények, vásárok), és a meglévő kommunikációs csatornák állandó frissítésére is szükség lenne, úgy, mint internetes oldalak frissítése és turisztikai publikációk megjelenítése. A megkérdezettek csak egy része válaszolt arra a kérdésre, hogy kiket kellene bevonni a tervezésbe, reklámozásba és a turisztikai fejlesztésekbe, azonban a többség nem nyilatkozott arról, hogy a felsorolt szereplők közül hogyan tudnának hozzájárulni a turizmus fejlődéséhez. Általánosan az a vélemény alakult ki a válaszadók körében, hogy a helyi vállalkozókat, turisztikai hivatalokat és ügynökségeket¹⁵, valamint a civil szervezeteket kellene bevonni a turizmus fejlesztését célzó programok tervezésébe, a helyi önkormányzatoknak (járások és városok) pedig arra kellene helyezni a hangsúlyt, hogy kitaláljanak egy olyan támogatói rendszert, amely a turizmusban érdekelt vállalkozásokat támogatja.

3.sz.ábra A turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők Somogy megyében

(1.helyi vállalkozók, 2. városok és járáások, 3. turisztikai hivatalok és ügynökségek, 4. helyi lakosság)

¹⁵ Leggyakrabban a TDM-t és Tourinform irodákat említik.

Zala megye

A Zala megyei megkérdezettek véleménye szerint a szabadidős/aktív, kulturális és a vízi turizmust kellene fejleszteni a térségükben. A szabadidős/aktív turizmust a már meglévő kerékpárutak továbbfejlesztésével (kerékpárturizmus), valamint új túra, séta és erdei útvonalak kiépítésével lehetne egy magasabb szintre emelni. A kulturális turizmus fejlesztése területén a kiemelt turisztikai értékek körébe sorolják a történelmi emlékhelyeket, valamint a meglévő emlékművek, múzeumok és a gazdag örökség felújításának szükségességét, amelyeket védeni kell és hatékonyabban reklámozni. A vízi turizmus jövőbeni fejlesztéseit illetően több helyszín is érintett: a Balaton és környéke, a városi tavak, wellness központok, valamint a horgásztavak.

A megkérdezettek úgy gondolják, hogy ha ezen a fejlődési úton haladnak, akkor a következő promóciós befektetésekre lenne szükség: regionális turisztikai portál létrehozása, a meglévő kommunikációs csatornák jobb kihasználása (internet oldalak, publikációk megjelentetése), valamint kedvezményre jogosító kártyák elkészítése, melynek használata révén a megye területén található különböző látnivalók vagy attrakciók kedvezményesen látogathatók és igénybe vehetőek¹⁶.

A Zala megyei turizmus fejlődéséért a legtöbbet elsősorban a helyi vállalkozók tehetnék, akik aktív részvételükkel alakíthatnák a turisztikai eseményeket, a helyi önkormányzatok pedig kedvezményeket adhatnának a vállalkozóknak, a turisztikai rendezvények szervezésébe pedig bevonnák a helyi lakosságot, amely egyesületek formájában óvja a régi hagyományokat, és őrzi a helyi örökséget.

Ahhoz, hogy a megye értékeit nagyobb hatékonysággal lehessen reklámozni, a megkérdezettek úgy gondolják, hogy mindenképpen szakembereket kellene alkalmazni, akik jártasak a turizmus és marketing területén. Az említetteknek egységesen kellene képviselni turisztikai érdekeiket, valamint kidolgozni Zala megye egységes turisztikai koncepcióját.

¹⁶ Ilyen kártyákat általában fővárosokban készítenek, illetve olyan városokban, ahol jelen van a tömeges turizmus, ami lehetővé teszi, hogy az odalátogatók akár 50%-s kedvezményt kapjanak múzeumokban, galériákban vagy más helyeken.

4.sz.ábra A turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők Zala megyében

(1.helyi vállalkozók, 2. városok és járások, 3. helyi lakosság, 4. turisztikai és marketing szakemberek)

A határmenti térség közös jellemzői a turisztikai potenciálok tekintetében és az ehhez kapcsolódó jövőbeni turisztikai fejlesztések és beruházások lehetőségei

Az előző fejezetben a határmenti térség turisztikai potenciáljának jelenlegi helyzetére helyeztük a hangsúlyt, amelyben a megkérdezettek úgy értékelték, hogy jelenleg a legvonzóbb turizmusfajták a kulturális, egészség, vízi és borturizmus. Azonban a határon átnyúló térség turizmusának jövőbeni fejlődése elsősorban a szabadidős/aktív turizmuson, a kulturális, vízi és agroturizmuson alapul (9.sz.táblázat).

Ahogy az előző fejezetben már látható volt, a megkérdezettek a jövőbeni fejlődés és befektetés szempontjából az utolsó helyre rangsorolták a vallási turizmust.

9.sz.táblázat „Mely turizmus fajtát fejlesztené elsősorban a régióban“

Turizmus fajtái	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
Szabadidős (aktív)	9	39	26	39	113
Kulturális	38	23	16	35	112
Vízi	21	23	17	34	95
Agroturizmus	0	38	9	24	71
Egészség	7	10	30	21	68
Bor	25	24	7	12	68
Vadász	13	26	4	3	46
Vallási	4	9	0	0	13
Egyéb		Téli turizmus	Ökoturizmus		

Általánosan ismert az a tény, hogy nagyon komplikált eladni bármilyen turisztikai terméket, mert valójában nem a klasszikus értelemben vett termék vagy szolgáltatás értékesítéséről van szó, hanem a teljes úticélt kell «eladni» minden értékével, természeti és társadalmi szépségével és nevezetességeivel együtt. A turisztikai piacon uralkodó egyre nagyobb konkurencia miatt a reklámtevékenységeknek egyre nagyobb szerepe van abban, hogy a turisztikai terméket minél sikeresebben tudjuk értékesíteni. Tekintettel arra, hogy az Internet-felhasználók száma egyre csak növekszik, egyre gyakrabban használják reklámozásra és értékesítésre is a különböző weboldalakat. Ezt felismerték a kutatásban résztvevő megyék válaszadói is, éppen ezért a szükséges promóciós beruházások közül, amelyek kihatnak a turizmus fejlődésére, első helyre rangsorolták a regionális turisztikai portál kidolgozását (10.sz.táblázat). Ezen kívül úgy gondolják, hogy támogatni kellene a közös fellépéseket hirdetések, vásárok megtartásán és egyéb rendezvényeken keresztül, mert ily módon csökkenthetőek a költségek.

Másrészt, a megkérdezettek nem fektetnének be közös, nyomtatott reklámkiadványok megjelenésébe és online értékesítésbe sem tekintettel arra, hogy még mindig nagyon alacsony az információs technológiával kapcsolatos tudásszint és az ehhez köthető lehetőségek kihasználási szintje. Továbbá kevesen beszélnek idegen nyelveket, alacsony a marketinggel kapcsolatos «know-how» tudásszint, valamint a turisztikai piacon hiányzik a konkrét differenciálás és egyértelmű pozicionálás (Brščić, Tomčić, 2004.).

10.sz.táblázat A szükséges reklámozáshoz köthető beruházások a kívánt célpiacok elérése érdekében

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
Regionális turisztikai portál kidolgozása	47	57	33	45	182
Közös megjelenések	51	66	26	24	167
A meglévő kommunikációs csatornák folyamatos frissítése	27	32	24	41	124
Az információs táblák rendszerének fejlesztése	34	50	21	11	116
Kedvezményekre jogosító «Megyei turisztikai kártya» kiadása	30	33	15	33	111
Az online értékesítés támogatása (e-marketing megoldások, web oldalak)	9	20	20	29	78
Közös (egyesített), nyomtatott reklámkiadványok megjelenítése	1	27	22	26	76
Egyéb	Egyedi márka létrehozása		jumbo plakátok		

A határon átnyúló turizmus különböző formáinak további fejlesztésében kulcsfontosságú szerepe van azoknak a döntéshozóknak, akik a kutatásban résztvevő megyékben a turizmus, környezet és örökségvédelem területén tevékenykednek. «A fenntartható turizmus tíz lépésben» című kézikönyvben említésre kerül, hogy fontos rendszerszerűen, stratégiaileg azonosítani és bevonni azokat a személyeket, akiknek köze van az úticélokhoz, régiókhoz és turisztikai termékekhez, mert így módon lehet:

- Biztosítani az érintett személyek bevonását a tervezés és végrehajtás folyamatába,
- Segíteni az örökség fontosságának meghatározásában a kiválasztott helyszíneken,
- Segíteni a döntéshozatalban, mely tevékenységek reálisak és melyek tudják kielégíteni a speciális szükségleteket,
- Segítséget nyújtani abban, hogy minden téma szóba kerüljön a turisztikai fejlesztések tervezésekor,
- Segítséget nyújtani a regionális tervezés, a vezetés és fejlesztés folyamataiban.

Ha áttekintjük a kutatás összesített eredményeit, azt tapasztaljuk, hogy a kutatásban résztvevő összes megye válaszadói egyetértnek abban, hogy a turizmus fejlesztésébe be kell vonni a helyi önkormányzatokat (városokat és járásokat), a helyi lakosságot és helyi vállalkozókat (5.sz.ábra). A két ország között abban mutatkozik különbség, hogy amíg a horvát oldalon a válaszadók a turisztikai tevékenységek fejlesztéséért a helyi

önkormányzatokat jelölik meg felelősként, addig Magyarországon az első helyre a helyi vállalkozókat teszik.

5.ábra A turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők a kutatásban résztvevő határon átnyúló térségben

6. A MEGKÉRDEZETTEK JAVASLATAI

A kérdőív utolsó kérdése az volt, hogy a válaszadók tegyenek javaslatot a turizmus fejlesztésére vonatkozóan olyan témakörökben, amelyek nem voltak érintve a feltett kérdésekben. A megkérdezettek zöme azt hihette, hogy egy átfogó kérdőívről van szó, ezért nem tettek javaslatokat, egy része viszont elégedettségét fejezte ki a kérdőívvel kapcsolatban, ami rámutat a helyi lakosok és vállalkozók gondolkodásmódjára, lehetőséget teremtve ezzel turisztikai és térségi befektetésre.

Az összes javaslat közül a következőket emelnénk ki:

- Óvni kell környezetünk tisztaságát, mert az mindig vonzó és turisztikai szempontból attraktív is,
- A jövőben meg kellene könnyíteni a turizmussal összefüggő vállalkozói tevékenységekhez köthető engedélyek kiadását,
- Ki kellene használni a cserenyaralásban rejlő potenciálokat általános- és középiskolásoknak (már kiskorban tanítani a határon átnyúló fejlődésről).

7. ZÁRSZÓ

A magyar-horvát határmenti térség kiaknázatlan turisztikai potenciáljairól, illetve befektetési lehetőségeiről szóló tanulmány eredményei rámutatnak a határmenti térség helyi turisztikai különlegességeire, amelyek bekerülhetnének egy közös turisztikai fejlesztési stratégiába, ez pedig alapját képezhetné egy, a térségre vonatkozó befektetési tanulmánynak.

A térségben élő civilek és vállalkozók elképzelései és ötletei alapján a turizmus fejlesztését célzó befektetések azt mutatják, hogy a turizmus fejlesztése elválaszthatatlan a helyi társadalmi struktúra és kapacitás elemeitől és jellemzőitől.

A kutatási eredmények alapján a következők állapíthatók meg:

1. A helyi vállalkozók és lakosok elviekben nagyon magas szinten érdekeltek a turizmus fejlesztésében, azonban konkrét javaslatok és lehetséges turisztikai célú fejlesztési modellekre vonatkozó elképzelések kizárólag a horvát oldali vállalkozóktól származnak.
2. A turisztikai jellegű fejlesztések és befektetések egyidőben hozzájárulhatnak a határmenti térség gazdasági fejlődéséhez.
3. A jelenleg folyó befektetések nem ismertek a megkérdezettek körében.
4. A térség imidzse a magyar oldali megyékben sokkal kompaktabb és magában foglalja a természeti értékeket és környezetet, valamint a gazdag kulturális örökséget, míg a horvát oldalon nincsenek kihangsúlyozva az ilyen jellegű összefüggések. A határon átnyúló turizmus fejlesztésének alapjai a természeti értékek és környezet, gazdag kulturális örökség, valamint a fejlett szőlészet és borászat.
5. A határmenti térség összes megyéjében a következő kedvezőtlen körülményekkel szembesülnek az ide látogatók: a térség nagyon gyenge reklámozása, szálláshelyek és vendéglátó egységek hiánya, rossz közúti infrastruktúra és általában a pénzügyi eszközök hiánya.
6. A legvonzóbb turizmusfajták a horvát oldalon a kulturális és borturizmus, a legkevésbé vonzóak pedig a vallási, egészség (gyógy) és az agroturizmus, míg a magyar oldalon a legvonzóbb az egészség (gyógy) és vízi turizmus, a legkevésbé pedig a vallási turizmus.
7. A turisztikai nevezetességekről kapható információk a határ mindkét oldalán a legkülönbözőbb kommunikációs csatornákon jutnak el a látogatókig. Horvát oldalon az információforrások tekintetében első helyen áll a helyi lakosság, majd az Internet és a korábban idelátogatók, míg a magyar oldalon a megkérdezettek a nyomtatott kiadványokat, internetes oldalakat és utazási irodákat részesítik előnyben.

8. A határmenti térség turistái számára a legvonzóbb attrakciók a kulturális rendezvények, a fejlett borászat és gasztronómia, vadászat és általában a térség megtekintése, ahol a turisták tartózkodnak.
9. A horvát oldalon a határmenti turizmus fejlődését szolgáló szálláshelybővítés szükségeltetik: a falusi turizmushoz köthető szálláshelyek, utána a kempingek és a 3, illetve 4 csillagos szállodák, míg magyar oldalon a 4 csillagos és wellness hotelek, apartmanok és pihenőházak.
10. A kutatásban résztvevő megyékben tovább kell fejleszteni a turizmus különböző fajtáit oly módon, hogy ki kell használni a rendelkezésre álló turisztikai kínálatot, amely bizonyos területeken teljesen kiaknázatlan potenciállal bír.
11. A jövőben a reklámozáshoz köthető befektetéseknek a regionális turisztikai portál kidolgozására, közös piaci fellépésre (hirdetés, rendezvények, vásárok és hasonlóak), valamint a meglévő kommunikációs erőforrások folyamatos frissítésére és fenntartására kell irányulniuk.
12. A turizmus fejlesztésének tervezésében, végrehajtásában és marketing munkájában érdekelt szereplők a horvát oldalon elsősorban a városok és járások, míg a magyar oldalon a helyi vállalkozók.

A határmenti térség fejlődésére tett javaslat a turizmus fejlődésén keresztül magában foglalja a folyamatos képzés szükségességét az élet és munka előnyeinek bemutatásán keresztül, megőrizve és reklámozva az adott turisztikai térségre jellemző specifikumokat, amelyek egy kreatívan átgondolt turisztikai terméket hoznak létre.

8. IRODALOM

1. Bacsi, Zsuzsanna; Kovacs, Erno; Svržnjak, Kristina (2008): Mogućnosti suradnje za razvoj prekograničnog područja, RAZVOJ, IDENTITET I OKOLIŠ - međuregionalni aspekti / Pintiћ, Vinko (ur.). - Križevci : Visoko gospodarsko učilište u Križevcima
2. Brščić, K., Tomčić, Z. (2004): Informatičke tehnologije u funkciji razvoja agroturističkih gospodarstava – primjer Istre, Zbornik radova „Stanje i razvojne mogućnosti u aktualnom informatičkom okruženju“, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet, Osijek Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, Poreč
3. Demonja D., Ružić P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj, Izdavačka kuća MERDIJANI, Zagreb
4. Ekonomsko-sociološka analiza hrvatsko-mađarskih pograničnih regija : napisano u okviru INTERREG projekta SLO/HU/CRO-4012-106/2004/01/HU-74. Keszthely:Mikroregionalna multifunkcionalna i razvojna asocijacija Keszthely-Heviz:Zapadno-balatonska radionica za društveno-znanstvena istraživanja, 2007.
5. Hubijar, A., Marketing od usta do usta, www.marketingodustadoust.com
6. Kunst, I (2012): „Hrvatski turizam i EU integracije: prilog razvojnoj održivosti“, Naklada Jesenski i Turk; Institut za turizam, Zagreb.
7. Koprivničko – križevačka županija, dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Koprivni%C4%8Dko-kri%C5%BEEva%C4%8Dka_%C5%BEupanija
8. Kušen E.(2002): „Turistička atrakcijska osnova „, Institut za turizam, Zagreb
9. Održivi turizam u deset koraka: planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu : priručnik za upravljanje i razvijanje turističkih regija, destinacija i proizvoda, Institut za turizam, Odras, Zagreb, 2006.
10. Ružić, P. (2005.): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula.
11. Ružić, P. (2011.): Ruralni turizam Istre, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula
12. Studija razvoja turizma Križevačko – kalničke regije, Križevački poduzetnički centar, Križevci, 2004.
13. Varaždinska županija, dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Vara%C5%BEdinska_%C5%BEupanija
14. Zalska županija, dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Zalska_%C5%BEupanija
15. Županija Somogy, dostupno na http://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0omo%C4%91ska_%C5%BEupanija

9. MELLÉKLETEK

1.sz.melléklet – A megkérdezettek lakóhelyei *

VŽ	KKŽ	Somogy	Zala
Varaždin (43)	Đurđevac (24)	Kaposvár (31)	Nagykanizsa (28)
Ludbreg (5)	Križevci (10)	Šiófok (6)	Zalaegerszeg (18)
Novi Marof (3)	Koprivnica (8)	Marcali (6)	Vonyarcvashegy (9)
Trnovec Bartolovečki (3)	Hlebine (6)	Nagyatád (5)	Keszthely (7)
	Ferdinandovac (5)		Pacsa (4)
	Virje (4)		Hévíz (3)
	Brezje Miholečko (4)		
	Cepidlak (3)		
	Ferežani (3)		

* A táblázatban található lakóhelyek háromszor vagy annál többször szerepeltek a kutatás eredményeiben

2.sz.melléklet – A vállalkozók száma, akik szerepeltek a kutatásban és a vállalkozásaik telephelye*

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
Vállalkozók száma	31	50	30	39	150
A vállalkozók aránya (%)	44,29	49,50	53,57	45,35	47,9
Vállalkozások telephelye					
	VŽ (20)	Križevci (10)	Kaposvár (14)	Zalaegerszeg (13)	
	Novi Marof (3)	Đurđevac (10)	Siófok (5)	Nagykanizsa (11)	
	Ludbreg (2)	Koprivnica (6)	Marcali (5)	Vonyarcvashegy (3)	
		Ferežani (3)	Nagyatád (4)	Keszthely (3)	
		Cepidlak (3)		Hévíz (2)	
		Sv. Ivan Žabno (2)			
		Brezje Miholečko (2)			
		Kendelovec (2)			
		Hlebine (2)			

* A táblázatban találhatóak azok települések, ahol vállalkozói tevékenységeket végeznek, és kétszer vagy többször szerepeltek a kérdőívekben

3.sz.melléklet A megkérdezettek érdeklődése a határmenti térség turisztikai fejlődése iránt

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
IGEN	70	97	31	14	212
NEM	0	4	25	72	101
Összesen	70	101	56	86	313
<i>Az „igen” válaszok (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>96,0</i>	<i>55,4</i>	<i>16,3</i>	<i>67,7</i>

4.sz.melléklet „Egyetért-e Ön azzal, hogy a turisztikai fejlődés és befektetés egyidejűleg hozzájárulhat a határon átnyúló régió gazdasági fejlődéséhez“

	VŽ	KKŽ	Somogy	Zala	Összesen
IGEN	70	101	49	77	297
NEM	0	0	6	7	13
Összesen	70	101	55	84	310
<i>Az „igen” válaszok (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>89,1</i>	<i>91,7</i>	<i>95,8</i>

5.sz.melléklet - Kérdőív

Felmérésünk célja, hogy a térségben kiaknázatlan lehetőségek feltárásában megismerjük a térség lakosságát, a helyi vállalkozók véleményét, elképzeléseit.

A felmérés az INVEST-PRO projekt része, amely a Magyarország – Horvátország IPA Határon Átnyúló Együtműködési Program 2007-2013 keretében megvalósuló projekt. A projekt a Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara vezetésével, a Somogy Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, AZRA Varasd Megyei Regionális Fejlesztési Ügynökség és a Krizseváci Agrár Főiskola partnerek részvételével valósul meg. A projekt célja, hogy a horvát-magyar határon átnyúló együttműködéssel a térség gazdasági potenciálja növekedjen, javuljon az életminőség.

A) Demográfiai kérdések

1. Válaszadó neme:

- férfi
 nő

2. A válaszadó életkora:

☐ – 30	☐ 51 – 60
☐ 31 – 40	☐ 60 -
☐ 41 – 50	

3. Lakhely (kérem a települést adja meg):

4. Ha van vállalkozása, annak székhelye (kérem a székhely települését adja meg):
.....

5. Van érdekeltsége a térség turisztikai életében?

- igen, érdekeltség jellege:
- nem

B) A térség imázsának vizsgálata

6. Szeret itt élni?

igen

nem

7. Ön szerint melyek a terület legfontosabb turisztikai értékei?
(Kérem, legalább három választ adjon meg.)

.....
.....
.....

8. Ön szerint melyek a terület legfontosabb hátrányosságai – hiányosságai? (Kérem, legalább három választ adjon meg.)

.....
.....
.....

C) A térség turisztikai potenciálja – jelen állapotok:

9. Milyen jelenleg folyó fejlesztésekről, beruházásokról tud a környezetében?

.....
.....

10. Véleménye szerint mely értékek, területek vonzzák a térségbe a turistákat? (Kérem, rangsorolja az alább felsoroltakat!)

Kulturális turizmus

Borturizmus

Termál-, gyógyturizmus

Vadászat

Szabadidő – és aktív turizmus

Falusi turizmus

Vallási turizmus

Egyéb:

Víziturizmus (vízparti üdülés, wellness, vízisportok, horgászat)

11. Honnan szerezhethet tudomást a környékre látogató a különböző turisztikai érdekességekről?
(Kérem, a 4 legfontosabbat jelölje meg!)

☐ honlap:.....	☐ Útikönyv
☐ Közösségi oldal:	☐ Ott lakók
☐ Nyomtatott sajtó	☐ Korábban ott járt személyek
☐ TV, rádió	☐ Utazás kiállítás
☐ Utazási iroda	☐ Internetes fórum
☐ Kiadvány	☐ Egyéb
☐ Ismerős	☐

12. Milyen turisztikai lehetőségek vannak még 20 kilométeres körzetben?(Kérem, a négy legfontosabbat jelölje meg!)

☐ Városlátogatás	☐ Falusi turizmus
☐ Kulturális rendezvények	☐ Kerékpározás
☐ Lovaglás, lovas program	☐ Népművészeti hagyományok
☐ Kiállítások, Múzeumok	☐ Evezés
☐ Bor és gasztronómia	☐ Passzív pihenés
☐ Strand	☐ Gyógyturizmus
☐ Sétálás, túrázás	☐ Tanösvény, bemutatóhely
☐ Történelmi emlékhelyek	☐ Szervezett, szakvezetési program.
☐ Fesztiválok, egyéb rendezvények	☐ Fürdők
☐ Vadászat	☐ Horgászat

13. Milyen kategóriájú szálláshelyre lenne szükség Ön szerint 20 kilométeres körzetben?

☐ Hotel ****	☐ Falusi szálláshely
☐ Hotel ***	☐ Vendégház, apartman
☐ Hotel **	☐ Üdülőház
☐ Hotel*	☐ Turistaház
☐ Wellness hotel	☐ Kemping
☐ Panzió	

D) A térség turisztikai potenciálja – elképzelések

14. Egyetért azzal, hogy a turisztikai fejlesztés kitörési pont lehet a térség gazdasági életének fellendítésében?

- igen
 nem

15. Melyik területen fejlesztené elsődlegesen? (maximum két választ jelöljön be)

☐ Kulturális turizmus	☐ Borturizmus
☐ Termál-, gyógyturizmus	☐ Vadászat
☐ Szabadidő – és aktív turizmus	☐ Falusi turizmus
☐ Vallási turizmus	☐ Egyéb:
☐ Vízitourizmus (vízparti üdülés, wellness, vízisportok, horgászat)	

16. Kérem, nevezze meg konkrétan, hogy van-e olyan turisztikai érték, amelyet leginkább fejlesztené?

.....
.....

17. Milyen konkrét fejlesztést tart fontosnak a célpiacok eléréséhez? (A három legfontosabbat kérjük aláhúzni!)

- Régiós turisztikai portál elkészítése
- Online értékesítés támogatása (e - marketing megoldások, weblap)
- Az információs tábla rendszer továbbfejlesztése (térképek, szálláshelyek, stb.)
- Közös városi kiadványok megjelentetése
- Közös megjelenések (hirdetések, rendezvények)
- Régiós kártya kibocsátása kedvezmények igénybevételi lehetőségével
- A meglévő eszközök folyamatos karbantartása (honlap, kiadvány struktúra)
- Egyéb:

18. Kiket és milyen módon vonna be a fejlesztés megvalósításába, üzemeltetésébe és marketingjébe?

.....

.....

.....

.....

.....

19. Egyéb észrevételek, javaslatok:

.....

.....

.....

.....

Köszönjük a válaszait!